

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Katedra ruských a východoevropských studií

Diplomová práce

2022

Josef Rauwolf

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Katedra ruských a eurasijských studií

**Pilíře blízkovýchodní politiky Ruské federace:
Primakovova doktrína**

Diplomová práce

Autor práce: Bc. Josef Rauwolf

Studijní program: Mezinárodní teritoriální studia

Vedoucí práce: Mgr. Karel Svoboda Ph.D.

Rok obhajoby: 2022

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval amostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 2.8.2022

Josef Rauwolf

Bibliografický záznam

RAUVOLF, Josef. *Pilíře blízkovýchodní politiky Ruské federace: Primakovova doktrína*. Praha, 2022. 57 s. Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií, Katedra ruských a východoevropských studií. Vedoucí diplomové práce Mgr. Karel Svoboda Ph.D.

Rozsah práce: 170 602

Abstrakt

Práce dokázala, že Primakovova doktrína a myšlenka multipolarity je dodnes součástí ruského strategického uvažování a také zahraničněpolitických, strategických a bezpečnostních dokumentů. V případě Blízkého východu se Rusku daří touto politikou i řídit a dosahovat výsledků, které chtěl Primakov, tedy omezení vlivu Spojených států v regionu, rozvoj vztahů mezi Moskvou a regionálními velmocemi a posílení i uznání Ruska jako velmoci státy regionu. Rusko tohoto výsledku dosáhlo díky pragmatické politice, která nejprve akcentovala diplomacii a rozvoj obchodu a vztahů, čímž Rusko dohnalo ztrátu vzniklou po pádu Svazu v 90. letech. V Sýrii Rusko oproti USA vystupovalo aktivně až agresivně, čímž se mu podařilo změnit výsledek konfliktu a uchránit Bašára Asada i své zájmy. Tím, že se Rusko v Sýrii stalo nejdůležitějším aktérem a tato válka měla obrovské důsledky v regionu i mimo něj, tak každý a především potom ony regionální velmoci, musel jednat s Moskvou. Moskva si tak vybuodovala úzké vztahy a páky na tyto velmoci a podařilo se jí ustanovit síť vztahů, ze kterých profituje. Díky své nabyté síle se Moskva sama i skrze tyto velmoci snaží umenšit vliv Spojených států v regionu a dále exportovat ten svůj. Závěrem, lze říct, že díky dobré strategii a příležitostem se Rusko v Sýrii a Blízkém východě opět stalo velmocí.

Abstract

The paper proved that Primakov's doctrine and the idea of multipolarity is until today still the part of Russian strategic thinking and the part of documents dealing with foreign policy, strategy and safety. As for the Near East Russia is successful in following this policy and gain the goals that Primakov strove – that is to limit the US influence in this region, the development of relationships between Russia and the local great powers and to strenghten Russia and its recognition by local states. Russia reached this goal by pragmatic policy that accented the diplomacy and the development of the commerce and the relationships first, thus eliminating the loss of positions after the decline of USSR in the 90's. Unlike the US Russia acted actively, sometimes even aggressively in Syria and thus succeeded in changing the conflict's score and to protect both its and Bashar Assad interests. As Russia became the major and most important player in Syria and as the war had enormous consequences both in this region and outside it as well, each player, and the regional great powers first, had to

deal with Moscow. Kremlin thus built the narrow relationships with these great powers, and it had the leverage as well – it helped Moscow to weave the net of relationships it can profit from now. Thanks to its gained power Moscow itself, and through these great powers can successfully try to limit the US influence in the region and to keep exporting its own.

In conclusion I would like to say that thanks to the good strategy and possibilities Russia became the great powers in Syria and Near East again.

Klíčová slova

Rusko, Blízký východ, Primakov, Sýrie, multipolarita, nový světový řád, velmoci, rovnováha síly

Keywords

Russia, Middle East, Primakov, Syria, multipolarity, new world order, great powers, balance of power

Title/název práce

The pillars of Russian Federation's Near East policy

Poděkování

Chtěl bych poděkovat svému vedoucímu diplomové práce panu Mgr. Karlu Svobodovi Ph.D. za pomoc při psaní práce, svým přátelům za podporu a mé mamince za trpělivost a podporu během studia i psaní této práce.

Obsah

Úvod	11
Cíle práce	11
Výzkumné otázky.....	12
Metodologie	12
Přehled literatury a použité zdroje.....	13
Struktura práce.....	13
Konceptuální a teoretická část	14
Jevgenij Maximovič Primakov a jeho doba	14
Konec studené války a změny v mezinárodních vztazích	14
Nová role pro Rusko	15
Ruské zahraničněpolitické školy	15
Zařazení Primakovových myšlenek z pohledu teorií mezinárodních vztahů	17
Primakovovo vnímání multipolarity	18
Kritika pojmu a implementace multipolarity	19
Shrnutí	19
Analytická část.....	20
Analýza ruských strategických dokumentů	20
Koncept národní bezpečnosti Ruské federace z roku 1997	21
Koncept národní bezpečnosti Ruské federace z roku 2000	22
Vojenská doktrína Ruské federace z roku 2000	22
Koncept zahraniční politiky Ruské federace z roku 2000.....	22
Koncept zahraniční politiky z roku 2008.....	23
Národní bezpečnostní strategie do roku 2020 Ruské federace z roku 2009	24
Koncept zahraniční politiky Ruské federace z roku 2013.....	24
Koncept zahraniční politiky Ruské federace z roku 2016.....	25
Shrnutí	25
Případová studie.....	27
Blízký východ a tamní velmoci.....	27
Írán	27
Turecko.....	28
Izrael.....	29
Arabské monarchie Perského zálivu.....	30
Shrnutí	31
Sýrie.....	31

Kontext	32
Rusko-syrské vztahy do války	32
Arabské jaro.....	33
Sýrie	33
Intervence.....	35
Jak posílila ruská pozice díky intervenci do Sýrie na regionální a jak na globální úrovni	37
Írán	37
Izrael	38
Arabské monarchie zálivu	39
Turecko.....	40
Evropa a Spojené státy	42
Shrnutí	42
ZÁVĚR	44
ZDROJE.....	45
Použité v textu.....	45
Všechny zdroje	46

Úvod

Diplomová práce se zabývá zahraniční politikou a aktivitami Ruské federace v oblasti Blízkého východu. Předpokladem práce je to, že dnešní zahraniční politika Ruska za vlády prezidenta Vladimíra Putina od jeho nástupu po současnost vychází z myšlenek a koncepcí, které předtím formuloval sovětský a ruský státník Jevgenij Maximovič Primakov. Především se jedná o tzv. myšlenku multipolarity, která byla Primakovovou odpovědí na stav po konci studené války, kdy se Sovětský svaz rozpadl a ve světě zbyla jen jedna supervelmoc, která se dle představ ruských a dalších státníků začala chovat jako neovladatelný hegemon. A právě vybalancování Spojených států pomocí dalších zemí a velmocí a obnovení velmocenského statutu Ruska chtěl Jevgenij Primakov svojí politikou multipolarity provést.

Práce si vybrala Blízký východ proto, že v tento region byl vždy křižovatkou ale i kolbištěm různých velmocí a Rusko se v něm vždy snažilo prosadit. Zároveň tento region je sám o sobě velice roztržštěný a panuje v něm velká rivalita mezi různými mocnostmi. Spojené státy se z toho na konflikty a spory bohatém regionu stahují, naopak se ale zdá, že vliv a pozice Ruska v něm nyní, čtvrtstoletí po rozpadu Sovětského svazu, opět sílí. Práce chce tedy blíže prozkoumat jak a proč se to Moskvě podařilo. Předpokladem práce je, že to je právě díky zahraniční politice nastavené Jevgenijem Primakovem a udržované Vladimírem Putinem.

Blízký východ je vhodným regionem pro zkoumání věcí, myšlenek a konceptů, které souvisejí s mocí a vlivem, protože jen málokterý jiný region je tak moc definován mocí, silou a protichůdnými státními zájmy, které ústí v ozbrojené konflikty, jako právě on a proto by koncepty vytvořené realisty měly být v regionu lehce zkoumatelé.

V regionu Blízkého východu Rusko, ať už carské, sovětské nebo to dnešní, působilo velice dlouho dobu. Řešila se zde tzv. východní otázka a dělení Osmanské říše; arabsko-izraelský konflikt a mírový proces; nebo samotné ideové soupeření mezi Spojenými státy a Sovětským svazem během studené války. To dnešní Rusko se ale oproti svým minulým já ve vztahu k Blízkému východu chová jinak. Stranou šla ideologie, a dnešní Rusko pragmaticky navazuje diplomatické, bezpečnostní i ekonomické vztahy s každým větším hráčem v regionu. Moskva je schopna efektivní komunikace jak s Izraelem, tak s Íránem; jak s šíity, tak i sunnity; Tureckem i Kurdy, nebo arabskými demokraciemi i monarchiemi. Takovéto obratnosti Sovětský svaz nebyl schopen a mantinely svého vnímání světa a konfliktů skoro nebyl schopen překročit. Práce tvrdí, že za tímto přístupem, díky kterému se Rusku na Blízkém východě v poslední době daří a pro které je regionálními velmocemi ceněno, jsou právě myšlenky a koncepty Jevgenije Primakova.

Cíle práce

Práce chce zanalyzovat, zda Primakovovy myšlenky, a jmenovitě myšlenka multipolarity, která je považována u Primakova za stěžejní, jsou obsaženy v zahraničněpolitických a bezpečnostních dokumentech současného Putina Ruska.

Dále chce zjistit, jestli pokud jsou tyto myšlenky obsaženy v ruských strategických dokumentech, tak jak se je dařilo Putinovi naplňovat na Blízkém východě. Podařilo se Rusku vybudovat vztahy s regionálními centry moci a podařilo se mu díky nim vybalancovat vliv Spojených států a obnovit svůj velmocenský status?

Tato druhá část se bude posuzovat na vztazích Ruska s hlavními mocnostmi Blízkého východu – Íránem, Tureckem, Izraelem a arabskými monarchiemi Zálivu – Saúdskou Arábií, Spojenými arabskými emiráty a

Katarem. Vztahy budou rozebrány od nástupu Vladimíra Putina do prezidentské funkce, tedy cca od roku 2000 do cca roku 2018, kdy v Sýrii již skončily hlavní boje proti rebelům i proti Islámskému státu a kontury výsledného uspořádání v Sýrii stejně jako její důsledky pro region mohly začít být pozorovatelné. Práce se bude snažit jasně ukázat trajektorii vzájemných vztahů s těmito velmocemi, a to díky srovnání stavu před Putinem, před začátkem syrské občanské války a potom, co do ní Rusko vojensky vstoupilo.

Práce považuje za klíčový moment pro prosazení Primakovových myšlenek syrskou občanskou válku, která začala v roce 2011 a ruskou intervencí v roce 2015, kdy se Rusko vydalo do Sýrie zachránit režim Bašára Asada, a jak práce předpokládá, i naplnit Primakovovy cíle – tedy vybalancování Spojených států díky spolupráci s regionálními mocnostmi a obnovení ruského velmocenského statutu. Proto se v druhé části práce zvláště zaměří na syrský konflikt, na roli Ruska v něm a čeho se mu tam společně s výše definovanými velmocemi podařilo dosáhnout a jak nyní vypadají vzájemné vztahy i ruská pozice na Blízkém východě.

Při četbě sekundárních zdrojů a materiálů k Jevgeniji Primakovovi, multipolaritě, ruské zahraniční politice, či pozici Blízkého východu a Sýrie v ruské zahraniční politice, jsem našel v českém jazyce několik diplomových prací na tato témata, ale žádnou, která by se snažila o vysvětlení ruské zahraniční politiky na Blízkém východě pohledem multipolarity a dalších Primakovových myšlenek, tedy takovou, která by obě oblasti chtěla propojit a prozkoumat. Proto doufám, že práce je originálním přínosem pro českou debatu nad ruskou zahraniční politikou a jejím vztahem k oblasti Blízkého východu.

Výzkumné otázky

Vzhledem k cíli a vyřčené hypotéze diplomové práce byly stanoveny tyto výzkumné otázky:

- 1. Jsou Primakovovy myšlenky týkající se zahraničněpolitické a bezpečnostní situace, jmenovitě otázka multipolarity, obsaženy v ruských strategických dokumentech po roce 2000?**
- 2. Pokud byla Primakovova doktrína přítomna v ruských dokumentech, podařilo se Rusku na Blízkém východě dosáhnout jejích cílů?**
 - a. Jaké je ruská pozice v regionu a vůči blízkovýchodním mocnostem?**
 - b. Jakou roli v tom hrála ruská intervence v Sýrii?**

K zodpovězení těchto otázek je třeba nejprve definovat přesněji Primakovovy hlavní myšlenky a poté se pokusit dokázat jejich přítomnost v ruských strategických dokumentech. Druhá část práce se potom bude zabývat ruskou politikou na Blízkém východě, a to především v Sýrii po roce 2015, aby mohlo být na základě ruských aktivit a jejich vnímání zhodnoceno, zda se Rusko touto doktrínou řídilo a jaké to má regionální i globální výsledky.

Metodologie

Tato práce je kvalitativní studie, jak jí definuje Hendl, a jejím cílem tedy bude ověřit, zdali platí naše hypotéza na základě analýzy a popisu dat nashromážděných z četby primárních i sekundárních dokumentů, poté co proběhne následné verifikace.¹

¹ Jan Hendl, *Kvalitní výzkum: Základní metody a aplikace* (Praha: Portál 2005), 50-53.

K tomu bude potřeba Primakovovu doktrínu a myšlenku multipolarity představit a uchopit ji po konceptuální i teoretické části tak, aby to bylo později použitelné při analýze ruských oficiálních dokumentů a aby bylo možné doložit její přítomnost v nich. K analýze těchto textů bude použito **kvalitativní obsahové analýzy textů**.²

Další kapitola, která chce popsat ruskou politiku v Sýrii a jak se tam Rusku podařilo dosáhnout svých cílů a vizi multipolarity, je pojata jako **případová studie**³⁴ ruského angažmá na Blízkém východě a v Sýrii s cílem prokázat dosažení cílů ruské zahraniční politiky, respektive Primakovovy doktríny. Tato část bude vycházet především z popisu a hodnocení situace na Blízkém východě ze strany ruských i zahraničních expertů.

Přehled literatury a použité zdroje

Důležitými zdroji pro tuto práci jsou knihy napsané Jevgenijem Primakovem a o něm, které mají pomoci s definováním jeho myšlenek a doktríny, a dále to jsou ruské oficiální dokumenty, na kterých bude provedena analýza v první části práce. V druhé práci to budou už pouze jen sekundární zdroje, které hodnotily situaci na Blízkém východě a vývoj syrské občanské války.

Práce se snažila čerpat pro objektivitu z většího množství zdrojů. Proto kromě knih renomovaných ruských, i západních autorů, kteří se věnují regionu, práce čerpala i z množství článků z různě zaměřených think-tanků a časopisů. Cílem toho bylo načerpat co nejobsáhlejší pohled na složitou situaci válečného konfliktu.

Zdroje, ze kterých tato práce čerpá, jsou povětšinou psané v anglickém jazyce, ale ruské strategické dokumenty byly často k sehnání jen a pouze v jazyce ruském.

Pokud bude potřeba v dokumentu uvést delší citaci, tak tato citace nebude v textu přeložena do českého jazyka, aby se neztratila nějaká informace a výňatek zůstal přesný, budou tedy do textu vloženy buď v ruském, ale většinou v anglickém jazyce. Ruská jména budou přepisována do češtiny, a to dle normy Ústavu pro jazyk český Akademie věd ČR, v. v. i.

Struktura práce

Struktura práce bude logicky taková, aby se v jejích jednotlivých částech dalo přehledně zodpovědět na danou výzkumnou otázku a zároveň, aby text celkově byl logicky časově celkově stmelen – analýza dokumentů bude probíhat chronologicky dle jejich data uveřejnění, stejně tak i popis a analýza ruské politiky na Blízkém východě se bude odvíjet, pokud možno, chronologicky.

První část práce tedy chce zodpovědět na první z výzkumných otázek: *Jsou Primakovovy myšlenky týkající se zahraničněpolitické a bezpečnostní situace, jmenovitě otázka multipolarity, obsaženy v ruských strategických dokumentech?* Proto bude tato část ještě členěna do čtyř kapitol. První kapitola chce uvést pro kontext osobu Jevgenije Primakova a představit jeho myšlenky a jeho zahraničně politickou školu – realistů-statistů. Znalost těchto informací je nutná k vytvoření dobře fungujícího chápání multipolarity a dalších jeho myšlenek, které následně budeme sledovat v textech. Ve druhé kapitole potom proběhne teoretické ukotvení těchto myšlenek a definic (multipolarity a nového světového pořádku), a to pomocí teorie neorealismu Kennetha Waltze.

V další kapitole proběhne samotná analýza ruských strategických dokumentů, které byly v Rusku publikovány po nástupu Vladimíra Putina, a tedy po konci toho, kdy Jevgenij Primakov v 90. letech působil v politice, a přímo

² Vít Beneš, Petr Drulák eds., *Metodologie výzkumu politiky* (Praha, SLON, 2020), 154-168.

³ Vít Beneš, Petr Drulák eds., *Metodologie výzkumu politiky* (Praha, SLON, 2020), 36-51.

⁴ Jan Hendl, *Kvalitní výzkum: Základní metody a aplikace* (Praha: Portál 2005), 104-117.

ovlivňoval ruskou zahraniční politiku a její koncepty. Tyto dokumenty jsou od roku 2000 a posledním analyzovaným dokumentem, který je validní pro náš časový rámec je Koncepce zahraniční politiky Ruské federace z roku 2016.

Na závěr ještě proběhne analýza konceptu multipolarity podle jejího dělení v ruských debat na tři různé koncepte multipolarity jako takové, přičemž dále ale budeme pracovat jen s tou, kterou vyzvedl a ve svých dílech propagoval sám Jevgenij Primakov

V druhé části se potom práce bude snažit odpovědět na tyto navazující otázky: *Pokud byla Primakovova doktrína přítomna v ruských dokumentech, podařilo se Rusku na Blízkém východě dosáhnout jejích cílů? Jaká je ruská pozice v regionu a vůči blízkovýchodním mocnostem? Jakou roli v tom hrála ruská intervence v Sýrii?*

Tedy výzkum se zaměří na popis a analýzu Putinovy ruské zahraniční politiky vůči zemím Blízkého východu a Sýrii. Tato část bude rozdělena do tří kapitol, kde bude nejprve popsána politika vůči velmocem Blízkého východu v začátku Putinovy vlády, poté popíše význam Sýrie, která byla dle předpokladu práce klíčová k dosažení ruských úspěchů a nakonec se analýza vrátí k poválečnému uspořádání vztahů mezi Moskvou a regionálními velmocemi a bude zhodnoceno čeho se Rusku podařilo díky své strategii i angažmá v Sýrii v regionu i ve světě dosáhnout.

Konceptuální a teoretická část

Jevgenij Maximovič Primakov a jeho doba

Jevgenij Maximovič Primakov (1929–2015) byl sovětský a ruský diplomat a státník, arabista a novinář, který měl veliký vliv na formování ruské zahraniční politiky v 90. letech i později. Jeho osobě se věnovala pozornost především v 90. letech. Tehdy totiž byl nejdříve v letech 1991-1996 ředitelem ruské zahraniční rozvědky (nejdříve 1. hlavní ředitelství KGB, posléze samostatné SVR – Služba vnější rozvědky), poté byl v letech 1996-1998 druhým ruským ministrem zahraničí a následně se na méně, než rok stal i ruským premiérem, čímž zakončil svoji kariéru v ruské politice. Nadále si ale uchoval veliký vliv na vytváření ruské zahraniční a bezpečnostní politiky, především ve vztahu k zemím Blízkého východu, které v 50. – 70. letech jako arabista a zahraniční reportér hojně navštěvoval. Jeho radám a postřehům bylo u nového ruského prezidenta Vladimíra Putina nasloucháno.

V době jeho působení v ruské politice si Rusko procházelo náročnou dobou a pro pochopení Primakovových myšlenek je potřeba uvést tehdejší ruský kontext i světové dění v dané době.

Konec studené války a změny v mezinárodních vztazích

Sovětský svaz se pod tíhou vnitřních problémů a tenzí uvolněných reformní politikou Michaila Gorbačova v druhé polovině 80. let nepodařilo zreformovat tak, aby byl i nadále životaschopným a 25. prosince 1991 se rozpadl na patnáct nových republik. Rusko, hlavní dědic Sovětského svazu, se dostalo do obrovských sociálních a ekonomických problémů a již nemohlo hrát tak významnou roli ve světě, jak bylo zvyklé. Přišlo o své satelity ve středovýchodní Evropě a vliv ve světě. O tom, že by Rusko mohlo být nadále protiváhou Spojeným státům americkým a jeho západním spojencům po tomto definitivním konci studené války a soupeření těchto dvou bloku nemohla být řeč. Liberální kapitalismus a Spojené státy zvítězily a Sovětského svazu a jeho komunistické ideologie již nebylo.

Historici i experti jsou v otázce konce studené války rozděleni, ti ruští tvrdí, že Sovětský svaz se sám rozhodl soupeření ukončit, protože riziko střetu mezi velmocemi pro jejich i světovou budoucnost bylo kvůli riziku užití jaderných zbraní příliš velké. Západní, primárně američtí, historici a politologové rok 1989 považují za obrovský triumf Západu a sám konec Sovětského svazu za důkaz toho, že komunismus byl vždy odsouzen k zániku. Na Západě proběhla vlna oslavného nadšení, a někteří autoři jako Francis Fukuyama předpovídali konec dějin a vítězství liberálního kapitalismu.

Faktem je, že bipolární rozdělení světa, tedy svět rozdělený na kapitalistický a socialistický, NATO a Varšavskou smlouvu, skončilo. Nová doba byla z pohledu mezinárodních vztahů hodnocena jako unipolární, kde Spojené státy americké zůstaly supervelmocí a ostatní státy – Velká Británie, Francie, sjednocené Německo, Japonsko, Čína nebo Rusko byly daleko za ním. Některé z těchto států navíc zůstaly americkými spojenci v NATO. Rusko mohlo Spojeným státům konkurovat pouze v doméně jaderných zbraní.

Nová role pro Rusko

Zatímco si Západ v 90. letech užíval bezpečí a prosperity, Rusko mělo obrovské sociální a ekonomické potíže. V celém prostoru bývalého Sovětského svazu začaly lokální konflikty – Náhorní Karabach, Abcházie, Podněstří, Tádžikistán. V samotném Rusku hrozila ztráta Čečenska, když tam mezi lety 1994-1996 ruská armáda prohrávala boj proti místním separatistům a islamistům. Mimoto se ale ukazovalo, že s Ruskem se ve světě příliš nepočítá a tato ztráta velmocenského statusu Rusy velice trápila. Cílem Moskvy a Jelcinovy administrativy proto bylo obnovit velmocenské postavení Ruska. Vzhledem k tomu, že ale Rusku zbylo fakticky jen místo v Radě bezpečnosti a jaderné zbraně, jako znaky velmocenského statutu, muselo se nejprve zaměřit na svojí, ekonomiku, která byla po rozpadu SSSR v troskách a nemohla by financovat ruské velmocenské ambice.

Tehdejší ministr zahraničí Andrej Kozyrev – se snažil u západních partnerů, získat pro Rusko nejen finanční pomoc, ale i uznání toho, že Rusko je nadále velmocí. Nicméně opakované mezinárodní krize, jako byla první válka v Zálivu mezi Spojenými státy a Saddámem Husajnem, nebo války v Jugoslávii a v Bosně, kde Západ s Ruskem nijak nepočítal, a zároveň plně ukazoval svoji vojenskou převahu, oproti chabým výsledkům ruských vojsk v Čečensku, Rusku ukázaly, že sblížení se Západem nepřinese Rusku velmocenské postavení a uznání, o které stálo. Z toho důvodu v roce 1996 nahradil Boris Jelcin Andreje Kozyreva na místě ministra zahraničních věcí Jevgenijem Primakovem. Primakov měl jakožto známý odpůrce a kritik Západu a liberalismu nastolit nový směr zahraniční politiky. Pro lepší chápání této výměny je potřeba nastínit, které zahraničněpolitické školy v Rusku byly a jaké měly postoje.

Ruské zahraničněpolitické školy

Pro analýzu ruských zahraničněpolitických škol budu využívat analýzu Andreje Cygankova. Tento expert rozděluje ruské zahraničněpolitické školy na 1) podporovatele západního směřování, 2) statisty a 3) podporovatele myšlenek ruské výlučnosti a cesty a ruské civilizace.⁵

Západní směřování nevnímá Rusko jako nepřítele Západu. Západ vidí jako jednu z nejpokročilejších částí světa, ze které se Rusko může učit a přejímat technologie. Příslušníci této školy se označují jako západníci, nebo

⁵ Andrei P. Tsygankov, *Russia's Foreign Policy_ Change and Continuity in National Identity* (London: Rowman & Littlefield, 2015), 4.

atlanticisté a dle jejich teorií se Rusko může stát součástí Západu.

Podle Cygankova historie této školy sahá do doby Petra Velikého, který se snažil Rusko modernizovat, hlavním městem udělal evropský Petrohrad namísto byzantské Moskvy a chtěl, aby Rusko bylo jednou z hlavních evropských velmocí. V 80. a 90. letech lze potom za příznivce této školy považovat i Gorbačova a jeho liberální reformátory, kteří se snažili ukončit období konfrontace a nastolit spolupráci se Západem. V 90. letech jím potom byli i Boris Jelcina a jeho ministr zahraničí Kozyrev. Tato škola neměla dlouhého trvání, protože se ostatním elitám zdálo, že pro ústupky od Západu Rusko obětovává své národní zájmy. (YP 25)

Statisté věřili v to, že si Rusko má uchovat svoji samostatnost a moc, že by se Rusko mělo stát opět velkou a respektovanou světovou velmocí, mělo by kooperovat se všemi, se kterými to jde – především s Čínou, Indií a dalšími rozvíjejícími se zeměmi, a ze Západu přijímat pouze technologický pokrok. Především přijali starý ruský koncept Ruska jako *Deržavy*, kterýžto chápali jako držitele mezinárodní rovnováhy moci.⁶ Vedoucím představitelem této skupiny byl právě Jevgenij Primakov. Dalšími příslušníky byli i představitelé armády, tajných služeb a vojensko-průmyslového komplexu. Mnoho z nich bylo původně západníky, ale po zklamání se v Západu, přijali jiný pohled na svět. Především svět chápali tak, že západní moc je potřeba vyvažovat. Ve své představě světa a uvažování o unipolaritě či multipolaritě byli blízcí neorealismu a Kennethu Waltzovi, což bude podrobněji popsáno v další kapitole.

Dále věřili i tomu, že svět bez ohledu na dominanci Západu nebude liberálním ani demokratickým. Ten, kdo má moc, diktuje své podmínky a Rusko by se v podmínkách unipolárního světa stalo zbytečným. Rusko se tak mělo zkoncentrovat a posílit, stát se jedním z velmocenských center světa a proaktivní zahraniční politikou se snažit Spojené státy vyvážit. Měli se také snažit o zastavení expanze NATO směrem k ruským hranicím a na půdě OSN se bránit humanitárním intervencím.

Ve vztahu k samotnému Rusku mluvili o jeho multinárodnostní charakteristice a byli pro opětovné snažení se Ruska znovu integrovat bývalé sovětské republiky a získání rozhodujícího slova v post-sovětském prostoru. Částečně shodnou s poslední zahraničněpolitickou skupinou je potom jejich rétorika o eurasiismu, národní ideji atd. Na rozdíl od nich jsou ale ochotni pragmaticky spolupracovat se Západem.

Poslední a v ruských podmínkách nejstarší tradicí je ta, která volá po svébytné ruské cestě vývoje i historie. **Civilizacionisté** byli v Rusku od doby mongolských invazí, Ivana IV nebo konceptu Moskvy jako třetího a posledního Říma. Rusko dle této myšlenky nebylo ani Evropou ani Asií, ale bylo svým vlastním regionem se specifickým civilizačním posláním. V 19. století byla tato myšlenka přítomna u slavjanofilů a carů, kteří pomocí ní omlouvali svoji expanzi do střední Asie, na Kavkaz nebo na Blízký východ. V geopolitickém protikladu proti námořním anglosaským velmocem potom staví na konceptu Eurasie a suchozemského impéria. Jiným názvem jsou také označováni jako ultranacionalisté a za jejich hlavního představitele je považován Vladimír Žirinovský.⁷ Pro tuto práci je důležité to, že z těchto škol v ruském strategickém uvažování zůstala nejdůležitější škola statistů. Prozápadní škola se zdiskreditovala a civilizační školu byli statisté, jakožto síla vprostřed, která brala z obou směrů do sebe, do větší části pojmout. V pozdější době proto dochází k míšení těchto škol a směrů, kdy například

⁶ Andrei P. Tsygankov, *Russia's Foreign Policy_ Change and Continuity in National Identity* (London: Rowman & Littlefield, 2015). 99.

⁷ Pihla Bernier, „Yevgeny Primakov’s Operational Code and Russian Foreign Policy“ (Magisterská diplomová práce, University of Tampere, 2018), 18.

v prvních prezidentských obdobích prezidenta Putina můžeme vidět snahu úzké spolupráce se Západem v boji proti terorismu, ale i s tím cílem získat pro Rusko investice nebo jej dostat do Světové obchodní organizace v roce 2012.

Zařazení Primakovových myšlenek z pohledu teorií mezinárodních vztahů

Oproti západníkům nebo i civilizacionistům statisté nehleděli na svět pomocí ideologií, naopak snažili se o pragmatickou politiku, pro kterou bylo základní rozdělení moci a síly ve světě. Proto z pohledu tradičních západních teorií mezinárodních studií mají blíže k realistům jako byl Hans J. Morgenthau, Kenneth Waltz, nebo John Mearsheimer. Konkrétně pro ně byla důležitá rovnováha moci v mezinárodním systému, a především potom již několikrát zmiňovaná multipolarita. Rovnováha moci je dle realistů stav, kdy v systému samostatných států/aktérů existuje stabilita mezi nimi. A každý takový systém má tendenci navracet se nebo vytvářet novou rovnováhu a stabilitu.

V teoriích Kennetha Waltze, který je označován za neorealistu nebo strukturního realistu, je popisováno, která ze struktur mezinárodního systému je potom nejstabilnější. Waltz to rozděluje na **unipolaritu** – stav, kdy je jen jedna supervelmoc; **bipolaritu** – stav, kdy jsou ve světě dvě podobně silné velmoci nebo supervelmoci a nakonec **multipolaritu**, kdy je ve světě tři a více velmocí.

První stav nastal po rozpadu Sovětského svazu, kdy Spojené státy byly nezpochybnitelným hegemonem. Bipolarita byla naopak typická pro většinu doby studené války, kdy mezi Spojenými státy a Sovětským svazem existovala strategická parita zajištěná jadernými zbraněmi a hrozbou vzájemného zničení v případě války. Multipolarita se dá velmi dobře popsat dobou po vídeňském kongresu, kdy Evropě vládl koncert velmocí – Velká Británie, Francie, Prusko, Rakousko a Rusko. Ruští i světoví experti potom označují za multipolaritu i současný stav, kdy vedle Spojených států je i rostoucí Čína a Indie, popřípadě významná EU a Japonsko, a stále vojensky významné Rusko. Protože statisté a Primakov považují multipolaritu za nevhodnější a nejstabilnější systém pro současný svět, je nutné reflektovat názory politologů a jejich teorie.

Bipolarita

Kenneth Waltz i Kratochvíl tvrdí, že bipolární systém byl nejstabilnější, protože 1) supervelmoci řídí celý systém mezinárodních vztahů a nemusejí se ohlížet na přání ostatních velmocí, nebo svých spojenců, 2) každé jedné supervelmoci stačí sledovat počínání jejího protivníka a ne ostatních zemí v mezinárodním systému, 3) nerovnosti mezi dvěma supervelmocemi jsou mnohem nižší, než v jiných systémech a to snižuje intenzitu vzájemného soupeření, ani jedna velmoc není o tolik silnější než druhá, na to, aby ji ohrozila a také je každá z velmocí natolik bohatá na zdroje, aby si s nimi vystačila a nemusí proto vyhledávat konflikt s druhou supervelmocí o zdroje, 4) menší počet důležitých aktérů, tedy dva, přispívá k lepšímu vynucování pravidel hry, především když obě země mají společné zájmy, snížený počet relevantních aktérů napomůže implementaci těchto pravidel, například pokud obě země zastávají status quo, stačí jim pacifikovat agresivní spojence a snadněji si tak mohou vynutit pravidla hry.

Multipolarita

Naopak Hans Morgenthau a E. H. Carr tvrdí, že multipolarita je stabilním systémem, který umožňuje velmocem získávat sílu skrze aliance, anebo malé války. Tedy pokud nastane střet, tak nebude fatálním jako v případě konfliktu dvou supervelmocí, tím pádem se systém stává méně křehkým.

Proti tomu se staví neorealisté, kteří tvrdí, že větší komplexita systému, zvládnání různých aliancí a externích závazků může vést k nefunkčnosti systému a fatální chybě, která může zapříčinit velkou válku. Aby multipolarita fungovala, měly by se být státy schopné spojit se svým včerejším nepřítelem pro vyvážení toho dnešního. Jack Snyder k tomu podotýká, že válka zapříčiněná nespolehlivým spojencem nebo vzdálená velmoc, která necítí prozatímní potřebu vyvažovat rostoucího hegemonu, jsou rizikem pro stabilitu multipolárního systému.

Unipolarita

William Wohlforth tvrdí, že unipolarita je jedním z nejstabilnějších systémů a na případu z praxe podotýká, že než stihne vyrůst dostatečně silná a Spojeným státům konkurenceschopná velmoc, pravděpodobně dříve vystraší své sousedy natolik, že začnou balancovat oni ji, pravděpodobně s pomocí Spojených států, kteří takto zastaví vyzývatele v jeho růstu. Příkladem toho může být dnešní balancování Číny skrze Koreu, Japonsko, Indii, Austrálii i Nový Zéland s tichou podporou USA.⁸

Z teorií mezinárodních vztahů a konkrétně z teorie realismu je patrné, že existuje vícero odpovědí na to, proč je či není multipolarita stabilními uspořádáním. Primakov a další ruští experti ji nicméně považují za vhodný stav mezinárodního uspořádání. Jak říká Waltz ve svém vysvětlení mezinárodního systému pomocí rovnováhy moci, je pomocí této teorie schopen vysvětlit výsledek určité mezinárodní situace a stavu mezi velmocemi, ale ne zahraniční politiku daného státu. Pro bližší pochopení ruské politiky a Primakova je nutné nastínit, jak a proč ji chtěli používat jako svůj deklarovaný nástroj mezinárodní politiky.⁹

Primakovovo vnímání multipolarity

Nyní, když již víme, jaká byla situace v Rusku po konci studené války a rozpadu Sovětského svazu, známe ruské zahraničněpolitické školy i teoretický základ multipolarity budeme moci přikročit k jejímu bližšímu popisu a toho, jak se jí Primakov snažil dosáhnout.

Primakov byl silně přesvědčen, že Rusko má být znovu významnou velmocí a má především prosazovat svoje zájmy, a to například svojí pozicí v Radě bezpečnosti. Byl ale také přesvědčen, že Spojené státy, tak jak bylo deklarováno v dokumentech Pentagonu a dle Zbigniewa Brzezinského Spojené státy si nechtěly po dlouhém soupeření nechat vyrůst nového rivala, a budou se tedy Rusku snažit jeho vzestup překazit.¹⁰

Tomuto unilaterálnímu řádu Spojených států, chtěl Primakov konkurovat svým konceptem **multipolarity**, která byla jedním z prvních doktrinárních řešení ruských post-sovětských problémů a zároveň mělo tedy jít i o novou ruskou velkou strategii.

Již několikrát bylo zmíněno, že se má jednat o vyvažování Spojených států pomocí spojení s ostatními velmocemi, jmenovitě Čínou a Indií. K vyhlášení tohoto **triangularismu** potom mělo dojít v roce 1998 v Dillí, a naopak termín **nový multipolární řád** byl použit při setkání Borise Jelcina s čínským vůdcem Jiang Zeminem v Pekingu 1997. Vedle toho se ale také snažil upevnit ruskou pozici na Blízkém východě, a to především skrze Írán, který měl možnost vyvažovat Spojené státy v regionu. Ruská diplomacie ale měla zůstat především flexibilní natolik, aby byla schopna jednat navzdory deklarované multipolaritě i se Spojenými státy.

Vedle toho se Rusko samo mělo stát jedním z mocenských center světového řádu, a to tím eurasijským. Tato centra by potom měla mít zodpovědnost za dění ve světě, a především kolem svých regionů a tvořit světové kolektivní

⁸ William C. Wohlforth, „The Stability of a Unipolar World,“ *International Security* 24, č. 1 (1999): 5-6.

⁹ Michael Mastanduno, „Preserving the Unipolar Moment: Realist Theories and U.S. Grand Strategy after the Cold War,“ *International Security* 21, č. 4 (1997): 53-55.

¹⁰ William C. Wohlforth, „The Stability of a Unipolar World,“ *International Security* 24, č. 1 (1999): 5.

vedení. Rusko se mělo snažit znovu integrovat eurasijský prostor, a především zabránit pronikání jiných velmocí do tohoto prostoru, primárně se jednalo o Spojené státy.

S touto definicí budeme dále pracovat. Pro specifikaci toho, co bude v analýze dokumentů hledáno, to bude přítomnost **multipolarity**, která bude definovaná jako jasné odkázání se k multipolárnímu světovému pořádku - novému řádu, který má být multipolární, centrem moci, posilování role OSN a Rady bezpečnosti a dalších multilaterálních organizací proti unilaterálnímu použití síly, spolupráce s Čínou a Indií a dalšími pro posílení multipolárního řádu.

Mimo rámec naší analýzy ruských strategických dokumentů bude zmíněno, jak ruští i jiní odborníci kritizují tento koncept.

Kritika pojmu a implementace multipolarity

Někteří odborníci kritizují tento pojem po teoretické stránce, jiní po jeho praktických důsledcích. Například Dmitri Trenin vysvětluje rozdíl mezi multipolaritou a multilateralismem tak, že multilaterální organizace jsou otevřené pro všechny členy, jsou inkluzivní. Multipolarita je naopak systém, kde vládne „globální oligarchie“ největších velmocí, které o všem rozhodují a zbytek se jejich rozhodnutí musí řídit.¹¹ Bobo Lo potom tvrdí, že Rusko si multipolaritu idealizuje jako novodobý globální koncert velmocí, pravdou dle něj ale je, že dnešnímu světu, kde je velké množství hrozeb nestátního charakteru, jako je terorismus nebo organizovaný zločin, již velmoci nevládnou tak jako dříve. A prostor pro „neposlušné“ režimy nechovat se dle pravidel je poměrně veliký.

Ruští představitelé dále tvrdí, že tato výjimečná skupina si bude navzájem rozumět, jako velmoc velmocí. Což v praxi rozhodně potom není pravda. Rusko se sice obracelo na Čínu a Indii a další státy, se kterými chtělo dosáhnout multipolárního světového pořádku a tím i svých cílů. Ale Indie ani Čína se nechtěli stát ruskými nástroji potenciální konfrontace se Spojenými státy, a naopak se obě země snažily zapojit se do světového hospodářství a se Spojenými státy mít fungující pozitivní vztahy. Ostatně Rusko samo chtělo ideálně být oním jazýčkem na vahách mezi Západem a Východem, který by držel rovnováhu a zároveň by ze spolupráce s tím či oním blokem získával profit.

Vedle toho Rusko se snažilo vyvažovat i tyto své partnery. Například v Šanghajske organizaci pro spolupráci je Rusko zastáncem přístupu i dalších států, aby se vyvážil ekonomický a politický vliv Číny. Z toho důvodu se Moskva zasazovala o to, aby v této organizaci byla i Indie a Pákistán, kde by Dillí mělo vyvažovat Peking a Islámábád zase Dillí.

Shrnutí

Primakov tedy vytvořil koncept multipolarity a definoval tím směr ruské zahraniční politiky. Také se aktivně snažil na svých cestách po světě tento koncept šířit, aby se multipolární svět stal realitou. Ne všichni odborníci v Rusku sdíleli Primakovovy názory, například *Rada pro zahraniční a obrannou politiku* (SVOP) doporučovala, aby se spíše Rusko soustředilo na domácí ekonomický vývoj a reformy, než na „zahraniční dobrodružství“ a hraní si na asertivní velmoc, pokud k tomu Rusko nemá prostředky.¹² Nový prezident Vladimír Putin pak dle Marie

¹¹ Bobo Lo, *Russia and the New World Disorder*, 76.

¹² Deborah Welch Larson, Alexei Shevchenko, „Status Seekers – Chinese and Russian Responses to U.S. Primacy,“ *International Security* 34, č. 4 (2010): 81.

Omeličevy měl srovnat tuto vysoce ambiciózní koncepci s realitou, na kterou Rusko mělo.¹³ Proto částečně omezil Primakovovu asertivní politiku a razil spíše pragmatismus, tedy modernizaci země dle západních standardů, a to právě i dle doporučení výše zmiňované Rady a jejím dokumentem: *Strategy for Russia – An Agenda for the President 2000*. Putinův režim začal experimentovat i s geoekonomickým pohledem, kde především suroviny a vývoz ropy a plynu mohly Rusku pomoci více s prosazováním jeho vlivu ve světě než hrubá geopolitická síla.¹⁴

Analytická část

Analýza ruských strategických dokumentů

V této části budou zanalyzovány ruské strategické dokumenty.¹⁵ Cílem je zjistit, zda obsahují, či neobsahují jasné odkazy na Primakovovy myšlenky a konkrétně tedy koncept multipolarity. Zkoumanými dokumenty jsou *Koncept národní bezpečnosti Ruské federace* z roku 1997.¹⁶ Dokument byl vybrán z důvodu jeho vzniku v době, kdy Jevgenij Primakov zastával úřad ministra zahraničních věcí (1996-1998) a měl by tedy obsahovat formulované zásady a koncepce Primakovova myšlení, které by dle hypotézy měly být obsaženy i v dalších textech. Dále budou analyzovány podrobeny dokumenty, které vznikaly za vlády Vladimíra Putina: *Koncept národní bezpečnosti Ruské federace* z roku 2000¹⁷; *Koncept zahraniční politiky Ruské federace* z roku 2000¹⁸; *Vojenská doktrína Ruské federace* z roku 2000¹⁹; *Koncept zahraniční politiky Ruské federace* z roku 2008²⁰; *Národní bezpečnostní strategie do roku 2020 Ruské federace* z roku 2009²¹; *Vojenská doktrína Ruské federace* z roku 2010²²; *Koncept zahraniční politiky Ruské federace* z roku 2013²³; *Vojenská doktrína Ruské federace* z roku 2014²⁴; *Národní bezpečnostní*

¹³ Mariya Y. Omelicheva, „Russia's Foreign Policy toward Iran: A Critical Geopolitics Perspective,“ *Journal of Balkan and Near Eastern Studies* 14, č. 3 (2012): 338, doi: 10.1080/19448953.2012.720777

¹⁴ Mariya Y. Omelicheva, „Russia's Foreign Policy toward Iran: A Critical Geopolitics Perspective,“ 338.

¹⁵ Zdroje těchto dokumentů budou uvedeny nyní na začátku kapitoly. Vzhledem k struktuře této kapitoly nebude nutné u analýz konkrétních dokumentů k nim znovu odkazovat.

¹⁶ „Указ Президента Российской Федерации от 17.12.1997 г. № 1300,“ <http://www.kremlin.ru/acts/bank/11782>

¹⁷ „Указ Президента Российской Федерации от 10.01.2000 г. № 24 - О Концепции национальной безопасности Российской Федерации,“ <http://www.kremlin.ru/acts/bank/14927>.

¹⁸ „The Foreign Policy Concept Of The Russian Federation,“ 28. června 2000, <https://www.bits.de/EURA/russia052800.pdf>.

¹⁹ „Russia's Military Doctrine,“ Arms Control Association <https://www.armscontrol.org/act/2000-05/russias-military-doctrine>.

²⁰ „The Foreign Policy Concept of the Russian Federation,“ 12. ledna 2008, <http://en.kremlin.ru/supplement/4116>.

²¹ „Russia's National Security Strategy to 2020,“ Committee on International Affairs of the State Duma, 12. května 2009, <https://interkomitet.com/foreign-policy/basic-documents/russia-s-national-security-strategy-to-2020/>.

²² „Военная доктрина Российской Федерации,“ 5. února 2010, <http://kremlin.ru/supplement/461>.

²³ „Concept of the Foreign Policy of the Russian Federation,“ Embassy of the Russian Federation in the Kingdom of Thailand, 18. února 2013, <https://thailand.mid.ru/en/concept-of-the-foreign-policy-of-russia>.

²⁴ „Military Doctrine of the Russian Federation,“ Committee on International Affairs of the State Duma, 25. prosince 2014, <https://interkomitet.com/foreign-policy/basic-documents/military-doctrine-of-the-russian-federation/>.

strategie z roku 2015²⁵ a také *Koncept zahraniční politiky Ruské federace* z roku 2016.²⁶ Poslední strategický dokument byl do analýzy zařazen proto, že byl vydán pouze rok po ruské vojenské intervenci do Sýrie v roce 2015 a pravděpodobně vznikl v té době, kdy intervence byla plánována a realizována. Může nám tak dodat informace o tom, jak Moskva viděla svoji zahraniční politiku s ohledem na toto ruské angažmá a jestli se i nadále hodlala řídit Primakovovou doktrínou a multipolaritou, jak tato práce předpokládá. (Výňatky a citace v následující části budou v anglickém jazyce – autorovi se podařilo najít některé dokumenty na oficiálních stránkách ambasád, Výboru pro mezinárodní záležitosti státní Dumy (Комитет Государственной Думы по Международным Делам), nebo Ministerstva zahraničních věcí v anglickém jazyce. Ty zbývající byly pro jednodušší analýzu také zkoumány v anglickém jazyce, a proto i jejich výňatky zde budou použity v anglickém jazyce)

Koncept národní bezpečnosti Ruské federace z roku 1997

Koncept národní bezpečnosti z roku 1997, který byl druhým takovýmto dokumentem vydaným od roku 1993, hned v začátku, kde popisuje ruskou pozici ve světové komunitě, tvrdí, že:

The world situation is characterized by a system of international relations undergoing dynamic transformation. Following the end of the bipolar confrontation era, two mutually exclusive tendencies came to prevail.

The first of these tendencies manifests itself in the strengthened economic and political positions of a significant number of states and of their integrative associations and in improved mechanisms for multilateral governance of international processes. Economic, political, science and technological, environmental and information factors are playing an ever-increasing role. Russia will help shape the ideology behind the rise of a multipolar world on this basis.

The second tendency manifests itself in attempts to create an international relations structure based on domination by developed Western countries in the international community, under US leadership and designed for unilateral solutions (primarily by the use of military force) to key issues in world politics in circumvention of the fundamental rules of international law.

Zde existují dva navzájem se vylučující trendy. Jeden, který vede k multipolaritě, kterou se Rusko bude snažit podpořit a uspišit a druhý, který je postavený na jasné dominanci západních zemí a Spojených států, které se budou pomocí síly snažit udržet svoji pozici a budou přitom obcházet mezinárodní normy, což je plně v souladu s Primakovovým vnímáním světa. Dále se hovoří o soutěži mezi státy, a stále potřebě udržovat si vojenskou moc, která neztrácí na významu. Rusko je dle dokumentu i nadále významnou velmocí, která má stále veliký potenciál navzdory tomu, že se jí skupiny nejmenovaných států snaží připravit o vliv, který Rusko v regionech kolem sebe má.

Internationally, threats to Russian national security are manifested in attempts by other states

²⁵ „English translation of the 2015 Russian National Security Strategy,“ Russia Matters, <https://www.russiamatters.org/node/21421>.

²⁶ „Foreign Policy Concept of the Russian Federation (approved by President of the Russian Federation Vladimir Putin on November 30, 2016),“ Committee on International Affairs of the State Duma, 1. prosince 2016, <https://interkomitet.com/foreign-policy/basic-documents/foreign-policy-concept-of-the-russian-federation-approved-by-president-of-the-russian-federation-vladimir-putin-on-november-30-2016/>.

to counteract its strengthening as one of the centers of influence in a multipolar world, to hinder realization of its national interests and to weaken its positions in Europe, the Middle East, Transcaucasia, Central Asia and the Asia-Pacific Region.

Rusko se jako jedno z center tohoto multipolárního světa bude snažit udržet si tuto pozici a posílit ji a bude se z titulu této pozice snažit rozvinout vztahy s mezinárodní komunitou, a především se zeměmi Společenství nezávislých států a svými partnery. Také bude usilovat o dodržování lidských práv a svobod ve světě a je kategoricky proti dvojím standardům v mezinárodním prostředí.

Dokument dále uvádí, že se bude Rusko účastnit v globálních i regionálních ekonomických i politických strukturách a bude podporovat multilaterální přístup jednání k řešení krizí a problémů. Rusko podporuje posílení pravomocí Rady bezpečnosti OSN, která má být hlavním světovým orgánem k řešení těchto světových problémů. V tomto dokumentu zjišťujeme, jaké hlavní myšlenky se Primakov a škola statistů snažily vtisknout ruské zahraniční politice. Starý světový řád je v procesu transformace, vyvstávají nová centra moci, mezi kterými je i Rusko. Rusko se bude snažit, neztratit svůj vliv ve světě – především v přilehlých regionech, bude se snažit integrovat a spolupracovat se světovou komunitou, především v rámci bývalého post-sovětského prostoru a bude brojit proti dvojímu metru a západní výlučnosti, obcházení Rady bezpečnosti OSN a americkým unilaterálními kroky i intervencím. Přiznaným nedostatkem tohoto plánu byla špatná ekonomická situace, která Rusku bránila se aktivně vzeprít Západu a uspíšit své plány s multipolaritou.

Koncept národní bezpečnosti Ruské federace z roku 2000

První z dokumentů, který již byl vydán za vlády Vladimíra Putina, je Koncept národní bezpečnosti z ledna roku 2000. Tento dokument je stejný jako dokument předchozí, pravděpodobně nebyl čas jej přepracovat, nebo tím Vladimír Putin chtěl deset dnů po převzetí moci v Kremlu ukázat, že bude pokračovat v nastolené politice.

Vojenská doktrína Ruské federace z roku 2000

Vojenská doktrína z téhož roku, i všechny ostatní vojenské dokumenty (Vojenská doktrína z roku 2010 a 2014), také zmiňuje některé z Primakovových konceptů, ale v mnohem menší míře, než koncepty národní bezpečnosti, nebo zahraniční politiky. Ostatní doktríny již proto nebudou podrobněji rozebírány. V analýze vojensko-politické situace ve světě Doktrína z roku 2000 konstatuje, že je to ovlivněno těmito faktory – vzestupem nových regionálních center moci; pokusy oslabit nebo ignorovat roli OSN a Rady bezpečnosti; použitím síly a tzv. humanitárních intervencí, bez souhlasu Rady bezpečnosti. K hrozbám, které hrozí Rusku, je vedle rozšiřování NATO či nasazení vojenských sil, bez mandátu OSN v blízkosti ruských hranic a mezinárodního terorismu a šíření zbraní hromadného ničení, bylo zmíněno i cílené ignorování Ruska jako velmoci a snahy oslabit jej jako jedno z významných center moci v multipolárním světě.

Koncept zahraniční politiky Ruské federace z roku 2000

Tento koncept se již liší od předchozího dokumentu z roku 1997, ale Primakovových konceptů se drží nadále. Shoduje se v hodnocení, že svět prochází vážnou změnou, a že Rusko jako člen Rady bezpečnosti a zároveň stát s velikou mocí má povinnost i schopnost ovlivnit formování nového světového pořádku. Vedle příležitostí, které konec staré konfrontace přinesly, dokument zmiňuje i obavy z rostoucích hrozeb, které nárůst moci Spojených

států a jejich snah o vytvoření unipolárního světového pořádku vytvářejí. Dle dokumentu tyto unilaterální snahy mohou:

The strategy of unilateral actions can destabilize the international situation, provoke tensions and the arms race, aggravate interstate contradictions, national and religious strife. The use of power methods bypassing existing international legal mechanisms cannot remove the deep socio-economic, inter-ethnic and other contradictions that underlie conflicts, and can only undermine the foundations of law and order.

Rusko se musí dle dokumentu snažit vytvořit nový mezinárodní pořádek postavený na multipolaritě velkého množství rozdílných zájmů. Ruská zahraniční politika může těžit z toho, že je vyvážená, což se u jedné z hlavních mocností Eurasie vyžaduje. Rusko je velmocí, a proto navazuje a posiluje vztahy s novými centry moci – Čínou i Indií, zeměmi jihovýchodní Asie (ASEAN) nebo je aktivní ve formátu Šanghajské pětky (Rusko, Čína, Kazachstán, Kyrgyzstán, Tádžikistán). Dokument vedle Číny, Indie a ASEANu explicitně jmenuje Írán jako důležitou zemi pro Rusko. Dále se uvádí, že Moskva chce také podporovat roli OSN a posilovat roli a rozhodnutí Rady bezpečnosti, tak jak se uvádí i v předchozích dokumentech. V hodnocení kritických regionů a zemí ve světě Rusko zmiňuje obavy o Afghánistán a Blízký východ, především co se týče terorismu a nestability. Především Blízký východ chce Rusko pomoci stabilizovat, posílit své pozice a začít zde navazovat ekonomické vztahy.

Koncept zahraniční politiky z roku 2008

Zatímco v předchozích dokumentech je častokrát zmíněna ekonomika a fakt, že Rusko na tom není po finanční a ekonomické stránce dobře, hned v začátku tohoto dokumentu je uvedeno, že Rusko posílilo a je již silnou velmocí.

The modern world is going through fundamental and dynamic changes that profoundly affect the interests of the Russian Federation and its citizens. Anew Russia, basing on a solid foundation of its national interests, has now acquired a full-fledged role in global affairs.

A má se podílet na vytvoření „*just and democratic world order*“, kterým je určité myšleno onen nový světový pořádek – „*new architecture of international relations*“, který na půdorysu multipolarity zamýšlel Primakov a o kterém mluví předcházející dokumenty. A to ve světě, který stále ještě prochází přechodem a je nestabilní.

Další zajímavá část je tato:

It is for the first time in the contemporary history that global competition is acquiring a civilizational dimension which suggests competition between different value systems and development models.

Která může odkazovat, jak na odmítnutí západního tržního modelu ekonomiky po finanční krizi let 2007/2008, tak i na podtrhnutí významu ruského společenského modelu neliberální demokracie či čínského státního kapitalismu. Póly se v tomto dokumentu začínají zaměřovat za modely vývoje, ale význam je stále velice blízký Primakovy. Stejně tak slovo multipolarita je sice stále přítomné, ale je zde použito i slovo polycentrismus: „...*The economic growth in those countries and regions converts into their political influence, the trend to a polycentric world order growing further.*“, které nepochybně znamená to samé co multipolarita.

Rusko má nadále prosazovat multivektorovou politiku a být členem multilaterálních organizací, například Eurasijského ekonomického společenství (Eurasian Economic Community – EurAsEC) a podporovat Radu bezpečnosti OSN.

Rusko také chce dále rozvíjet vztahy s Čínou a Indií na formátu RIC (Russia-India-China) s Íránem i dalšími zeměmi Blízkého východu a má přispět k vyřešení sporů v regionu díky svému statusu člena Rady bezpečnosti i Quarteta (EU-OSN-USA-Rusko) pro řešení arabsko-izraelského konfliktu.

Národní bezpečnostní strategie do roku 2020 Ruské federace z roku 2009

Tento dokument slouží jako podklad pro další budoucí ruské národní koncepty a strategie, a proto byl také zanalyzován. Sám ale neobsahuje mnoho zmínek o multipolaritě. Rusko by se nadále mělo držet všeho, co předtím deklarovalo ve svých dokumentech, a navíc se k mezinárodním organizacím, jichž je Rusko členem přidalo i organizace BRIC (Brazílie – Rusko – Indie – Čína) jako ekonomický protipól západním organizacím.

Koncept zahraniční politiky Ruské federace z roku 2013

Tento dokument je obdobný tomu z roku 2008 a cíle Ruska v něm zůstávají stejné. I chápání světa je podobné, dle dokumentu nadále pokračuje úpadek Západu, a naopak ekonomický a i politický význam Východu (především asijsko-pacifického regionu) nadále roste.

With tendency for decentralization of the global system of governance, regional governance emerges as a basis for the polycentric model of the world (with the UN being another foundation), reflecting the world's diversity and variety. New centers of economic growth and political power increasingly take responsibility for their respective regions.

Velmocí těchto regionů by dle Ruska, měly převzít zodpovědnost za vývoj ve svém sousedství, například Rusko deklaruje obavy z vývoje na Blízkém východě. Ten považuje za odvrácenou stranu globalizace a budování nového světového pořádku.

The reverse side of the globalization processes is the increased emphasis on civilizational identity. Desire to go back to one's civilizational roots can be clearly seen in recent events in the Middle East and North Africa where political and socioeconomic renewal of society has been frequently carried out under the banner of asserting Islamic values.

Rusko chce nadále podporovat OSN a Radu bezpečnosti a vystupuje proti unilaterálním snahám o prosazení své vůle ve světě. Je pro kolektivní způsob vedení světa a na budování tohoto nového řádu chce spolupracovat s mezinárodními organizacemi jako je RIC, BRICS (BRIC + Jižní Afrika); G8; SCO (Šanghajská organizace pro spolupráci); nebo nově i G20.

Národní bezpečnostní strategie Ruské federace z roku 2015

Strategie je podobná již předchozím dokumentům, jen její slovník je tvrdší. Rusko je nadále považováno pro svoji silnou ekonomiku, armádu, politický systém i duchovní hodnoty za velmoc, která má ovlivňovat polycentrický svět. Ale již jasně zaznívá, že Spojené státy jsou připravené v tom Rusku zabránit.

The strengthening of Russia is taking place against a backdrop of new threats to national security that are of a multifarious and interconnected nature. The Russian Federation's implementation of an independent foreign and domestic policy is giving rise to opposition from the United States and its allies, who are seeking to retain their dominance in world affairs. The policy of containing Russia that they are implementing envisions the exertion of political, economic, military and informational pressure on it.

Rusko dále vnímá, že snahy jistých velmocí o svrhávání legitimních vlád a jejich dvojakost při boji proti terorismu,

především na Blízkém východě, vytvářejí kolem Ruska zónu nestability a terorismu, proti čemuž bude Rusko aktivně vystupovat a bude se snažit stabilitu a legitimitu znovu nastolit.

Koncept zahraniční politiky Ruské federace z roku 2016

I tento poslední analyzovaný dokument je podobný svým předchůdcům. Zpátky se vrací k použití výrazu multipolární světový pořádek a spojuje multipolaritu s civilizačním přesahem:

Global power and development potential is becoming decentralized, and is shifting towards the Asia-Pacific Region, eroding the global economic and political dominance of the traditional western powers. Cultural and civilizational diversity of the world and the existence of multiple development models have been clearer than ever. Za velké nebezpečí považuje terorismus a nestabilitu na Blízkém východě a jejich podporu ze zahraničí. Rusko jako člena Rady bezpečnosti má zodpovědnost situaci napravit a stabilizovat ji. Ve vztahu k Sýrii se potom odkazuje na politické řešení konfliktu. K zajištění stability a bezpečí na globální i regionální úrovni bude Rusko spolupracovat se svými partnery a zainteresovanými státy. Ruská zahraniční politika je potom „...*characterized by consistency and continuity and reflects the unique role Russia has played for centuries as a counterbalance in international affairs and the development of global civilization.*“ Ruská preferovaná role je tedy být jazýčkem na vahách mezinárodního pořádku.

Spolupráce s Čínou a Indií, stejně jako s Íránem, zeměmi Blízkého východu, a mezinárodními organizacemi má pokračovat, stejně jako ruská podpora OSN a odpor k nelegitimním unilaterálním krokům.

Shrnutí

Z dokumentů je patrné, že ruská politika na oficiální úrovni je věrná Primakovovým myšlenkám a opakovaně zdůrazňuje víru Ruska v nastupující multipolární řád, který chce a má moc uspišit. V dokumentech je vidět velká kontinuita. Je to proto, že zahraničněpolitická škola, kterou reprezentoval Primakov, tedy realisté-statisté, byla se svojí pozicí trochu v prostředku mezi prozápadním směřováním a školou ruského svébytného civilizačního směru. Když se tedy prozápadní směřování již před Primakovem vyčerpalo a bylo odmítnuto, Primakovova škola neměla protiváhu, a tak začala dominovat. Za Putina můžeme ještě ze začátku vidět snahu o spolupráci se Spojenými státy a Západem, ale pro jejich relativní úpadek vůči zbytku a vzestupu asijských ekonomik se Rusko chce spíše orientovat na tyto oblasti než Západ. Je zde dobré poznamenat, že jak je patrné z dokumentů po roce 2014, je to daní i ruskou invazí na Ukrajinu, kdy je Západ označen jako nepřítel a Rusku tak jiní partneři ani nezůstávají. Především v rozvíjející se spolupráci s Čínou a v menší míře i s Indií je pozorovatelný návrat k Primakovovým snům o alianci, která má vyvažovat Spojené státy.

Vedle toho je z dokumentů patrné také akcentování duchovních a civilizačních aspektů, které je podobné civilizačnímu směru a je vidět i na akcentování Eurasie a její integrace pod Ruskem. Ruská zahraniční politika za Putina přijala Primakovovy myšlenky, ale vedle toho do sebe nasála i velikou část z eurasijských civilizačních myšlenek.

I když je v dokumentech jasně patrné, že Putin a ruské elity stále kladly důraz na Primakovovy myšlenky, v tom, jak je implementovat se lišili a různé skupiny si je v různých dobách i jinak vysvětlovaly. Následující krátká analýza vlastního ruského vnímání multipolarit, tak má přiblížit tuto debatu a zdůraznit, že Putinův režim mohl

v různých chvílích využít různé metody – tvrdou, či měkkou sílu, instituce či vojenskou moc, k nastolení nového multipolárního řádu.

První je tedy **konfrontační multipolarita**, kterou reprezentoval Primakov. Ta spočívá především v protivyvažování amerického vlivu ve světě s cílem jej oslabit, a tak pomoci s budováním ruské moci, protože cílem je i uznání Ruska jako velmoci. Příkladem této multipolarity může být budování vztahů s Čínou a Indií, o které se soustavně snažil Primakov nebo blokování amerických a západních rezolucí, které by šly proti ruským zájmům na půdě OSN.²⁷

Kompetitivní multipolarita je ta, kterou se dle autora řídil Vladimír Putin v prvních letech svého prezidentství. Může být charakterizovaná jako ta, která se zaměřuje na suverenitu Ruska a budování vlastních schopností a zdrojů, před přespříliš asertivní a aktivní zahraniční politikou. Karaganov i Cygankov potom přirovnávají tuto politiku k přístupu knížete Alexandra Gorčakova po prohrané Krymské válce, kdy tehdejší vláda v Petrohradě měla sice stále řešit vážné globální problémy v rámci tehdejšího koncertu velmocí, ale již se neměla více zapojovat do tehdejších evropských problémů. Rusko si má získat uznání svojí vlastní, především ekonomickou silou, protože dle Alexandra Lukina z MGIMO je dnešní mezinárodní pořádek postaven nejen na pluralitě různých center moci, ale i na pluralitě modelů vývoje. Rusko se má účastnit různých mezinárodních organizací a prosazovat multilaterální řešení problémů, a to i pro vlastní ruský užitek. Kompetitivní multipolarita má tak jasně geoekonomickou a spíše mírumilovnou charakteristiku.²⁸

Dle Smithe tento směr multipolarity postupem času ztratil v Rusku na významu, když ruským politikům došlo, že Rusko se pro prosazování svých zájmů nemůže spoléhat jen na multilaterální organizace, protože ruská ekonomika, a tedy i slovo ve světě, pravděpodobně nikdy nebude pro prosazení ruských velmocenských ambic dostatečné. Někteří autoři dokonce říkají obavy, že Rusko může být ve světě, kde se bude spoléhat jen na svoji ekonomiku, na úkor například rozvoje ozbrojených sil, „roztrháno“ ostatními bohatšími póly, ke kterým budou části Ruska přirozeně směřovat.

Multipolarita koncertu velmocí je posledním typem multipolarity, o kterém autor mluví. Dle ní by Rusové chtěli mít zajištěné místo v klubu velmocí, které by jim zajišťovalo v kompetitivním mezinárodním prostředí velmocenské postavení. V roce 2006 tohoto příměru velmocí použil ruský ministr zahraničí Lavrov, kdy na něm vypichuje i možnost, jak se zbavit nutnosti vyvažovat v rámci velmocí jeden druhého. Podle Lavrova by mělo jít o formu nového kolektivního světového vedení, částečně podobného evropskému koncertu velmocí z 19. století, kdy by cílem bylo najít společné řešení světových problémů. V tomto posledním typu je obtížné poznat, jak by se Rusko nebo jiná velmoc měla chovat, pokud by se společné řešení nepodařilo najít. Například v případě Iráku v roce 2003, kdy Francie, Německo a Rusko společně vyjádřili slovní nesouhlas s válkou, to nijak nestačilo k tomu, aby USA změnily svoji politiku v tomto případě. Moskva ale již mluvila o tom, že Rusko na základě této koalice, která vyjadřuje svůj nesouhlas s jednáním USA s cílem, aby společně podpořily řešení vzniklé krize, vzniká nový multipolární svět.²⁹

Výše uvedené názory a poznámky dokládají význam multipolarity i toho, že tento koncept je nadále rozvíjen, přestože její hlavní proponent odešel z politiky. Multipolarita je pro Rusko a tamní politiky i experty bezesporu významným fenoménem. Může se ale zdát, že Moskva jakoukoliv diplomatickou aktivitu označuje jako snahu o

²⁷ Martin A. Smith, „Russia and multipolarity since the end of the Cold War,“ *East European Politics* 29, č.1, (2013): 40-44, doi: 10.1080/21599165.2013.764481.

²⁸ *Ibid.*, 44-47.

²⁹ Martin A. Smith, „Russia and multipolarity since the end of the Cold War,“ 47-48.

multipolární světový řád. To by nám ale nijak nepomohlo určit její efektivnost, proto se v následující kapitole podíváme, jak se Rusku podařilo na Blízkém východě ustanovit multipolaritu v praxi.³⁰

Případová studie

V předchozí kapitole se díky analýze ruských dokumentů potvrdilo, že multipolarita a další Primakovovy myšlenky jsou v dokumentech zastoupeny a Rusko by se tedy jimi mělo řídit. V této kapitole to bude na příkladech ruských vztahů k zemím Blízkého východu i potvrzeno. Pokud se Putin řídil multipolaritou, tedy snahou navazovat vztahy s ostatními mocenskými centry s cílem budovat nový řád, který již nebude stát jen na západních normách a základech, je nutné si definovat, kterých mocností Blízkého východu se to týká a se kterými chtěla Moskva navázat či utužit vzájemné vztahy.

Blízký východ a tamní velmoci

Budou jimi Turecko, které je se svou armádou silně vojensky. Írán, který má vliv na šíitské skupiny v regionu a je zarytým nepřítelem Spojených států i Izraele. Izrael, který je vojensky nejsilnějším státem v regionu, a navíc má blízký vztah k USA a Saúdská Arábie, Spojené arabské emiráty a Katar, kteří jsou pro svoje bohatství také nezpochybnitelnými mocnostmi Blízkého východu, i když možná o trochu nižšího řádu. Práce chce ukázat, jak se ruské vztahy s těmito zeměmi vyvíjely a jestli se zlepšily, tedy jestli byl tento přístup užitečný.

Írán

S Íránem Rusko pojí několik století válek i diplomatických vztahů. V nedávné době bylo pro vztahy mezi Teheránem a Moskvou důležitý přerod Íránu z monarchie v teokratický režim, který považoval Sovětský svaz s komunistickou ideologií za „malého Satana“, v roce 1979 a následná vláda ajatolláhů - irácko-iránská válka, kdy SSSR podporoval střídavě tu či onu stranu, sovětská invaze do Afghánistánu, která nebyl Teheránem a muslimy přijata s povděkem, a nakonec i konec samotného Sovětského svazu v roce 1991.

V roce 1989 iránský prezident Akbar Hašemi Rafsandžání, který se snažil po dlouhé irácko-iránské válce dostat Írán z mezinárodní izolace, si jako první zahraniční cestu vybral právě Moskvu a chtěl s ní navázat obchodní i diplomatické vztahy. Především měl zájem o ruskou vojenskou techniku a technologie, které se Íránu pro bojkot ze strany Západu nedostávaly. Pro tehdejší ruský vojensko-průmyslový komplex se skutečně stal Írán dobrým zákazníkem. Spojené státy nebyly z těchto obchodů nadšeny a podezřívaly Íránce, že se snaží získat od Rusů jaderné a balistické technologie a vybavení tlačily na Moskvu, aby tyto obchody utnula. Což se skutečně k velikému zklamání Íránců v roce 1995 dohodou Gore-Černomyrdin o zákazu vývozu ruské vojenské techniky do Íránu stalo. Rusko tak ztratilo přes 4 miliardy dolarů a také reputaci v očích Íránců.

I přes to byl Írán pro Rusko důležitý. V bojích a konfliktech, které se po rozpadu Svazu rozhořely po Eurasii, Írán hrál nebo mohl hrát významnou roli. Angažoval se například v bojích mezi Armény a Ázerbájdžánci o Náhorní Karabach, kde se velice pragmaticky postavil na stranu Jerevanu, nebo během občanské války v Tádžikistánu, kde stál na straně sunnitských islamistů, ale nakonec v roce 1997 pomohl společně s Moskvou tento konflikt ukončit. Vedle toho bylo Rusko s Íránem spojenci od roku 1997 i v Afghánistánu, kde společně podporovali Severní alianci proti Tálibánu.

³⁰ Vyacheslav Nikonov, „Back to the Concert,“ *Russia in Global Affairs* (článek), 1. prosince 2002, <https://eng.globalaffairs.ru/articles/back-to-the-concert/>.

Primakov si uvědomoval význam Íránu, především pro jeho potenciál pro děláni problémů Rusku v post-sovětském prostoru, ale i pro jeho nepřátelství se Spojenými státy na Blízkém východě, kde v kontextu multipolarita mohl být jedním center, které budou proti americkému unilateralismu brojit.

V novém tisíciletí se Rusko snažilo s Teheránem rozvíjet především obchodní vztahy, i když ty se často stávaly obětí americko-ruských vztahů. Íránu vadilo především to, že Rusko neustále prodlužovalo dostavení jaderné elektrárny v Búšehru, která byla dohodnuta v roce 1995, ale dokončena až v roce 2011 s velkým navýšením ceny celého projektu. A navzdory tomu, že Írán spolupracoval s Moskvou, aby měl diplomatické krytí před Spojenými státy při rezolucích v Radě bezpečnosti, tak v otázce íránského jaderného programu Rusko nevetovalo mezinárodní sankce proti Íránu za jeho jaderný program. Rusko si pravděpodobně chtělo nechat Írán jako spojence, kterého Rusko potřebuje, protože je v konfliktu se Spojenými státy a nemůže se obrátit jinam. Nejmenovaný ruský diplomat to podal tak, že pro Rusko je horší možností jaderný Írán, než Írán pro americký. Rusko sice bylo proti šíření jaderných zbraní z důvodu principu i jeho vlastní politiky vůči Izraeli, ale nepovažovalo jaderný Írán jako takovou vlastní hrozbu pro Moskvu. Putin ze začátku nehodlal diplomaticky Írán bránit proti Spojeným státům, pokud by to Rusko mělo něco stát. V roce 2007 tak například Rusko odmítlo Íránu dodat dohodnutý protivzdušný systém S-300, když Íránu bylo ze strany Tel Avivu i Washingtonu vážně hrozeno leteckým úderem proti jeho jaderným zařízením.

Vedle této obchodní roviny, ale byla další rovina bezpečnostní, která se rozvíjela lépe. Rusko si cenilo Íránu, že se aktivně nezapojuje a ani jako předseda Organizace islámských států (OIC) nepodpořil čečenský boj proti Rusům na severním Kavkaze, a naopak podpořil Rusko. A Moskva si také uvědomovala, že především po pádu režimu Saddáma Husajna a Tálibánu v Kábulu vliv a moc Teheránu na Blízkém východě velice vzrostla. Vedle toho íránská jasně proti-americká pozice a snaha o vlastní reorganizaci světa konvenovala následovníkům Primakova ze školy statistů a zastáncům tvrdé zahraničněpolitické linie. Když začalo arabské jaro, byl Írán hlavním podporovatelem Asada a do jeho záchrany vložil Teherán více materiálních i lidských zdrojů než Rusko. Z Moskvy a Teheránu se tak v Sýrii spojenci.

Vztah s Íránem se Rusku podařilo utužit, nebylo to, ale až tak dáno ekonomickou politikou, Írán kromě technologií a zbraní od Ruska nepotřeboval suroviny, sám má obrovské naleziště ropy i plynu, a naopak jsou s Ruskem potenciálními konkurenty na tomto trhu, ale spíše bezpečnostní a geopolitickou realitou Blízkého východu, kde se ruské a íránské zájmy začaly překrývat. Írán je pro Rusko významným odběratelem zbraní a po dojednané jaderné dohodě z roku 2015 lze očekávat, že Rusko Íránu dodá zbraně, po kterých touží. Vedle toho se Rusko snaží Írán integrovat i do eurasijských projektů jako je Šanghajská organizace pro spolupráci, kam Írán podal v roce 2006 žádost o vstup.³¹

Turecko

Turecko a Rusko tížily staletí nepřátelství jak mezi Petrohradem a Istanbulem za dob carů, tak i Moskvou a Ankarou v době studené války. Po jejím skončení se Turecko snažilo více angažovat a najít si cestu a partnery mezi muslimskými – turkickými státy (Ázerbájdžán, Kazachstán, Kyrgyzstán, Uzbekistán, Turkmenistán), které vznikly na troskách Sovětského svazu. Moskva se tomu snažila zabránit, a přestože musel snést tureckou podporu čečenským separatistům a blízký vztah mezi Ankarou a Baku, neumožnila Turecku hlouběji proniknout do

³¹ Maziar Motamedi, „What Iran’s membership of Shanghai Cooperation Organisation means,“ *AlJazeera* (článek) 19. září 2021., <https://www.aljazeera.com/news/2021/9/19/iran-shanghai-cooperation-organisation>.

prostoru bývalého Sovětského svazu.³² Vztahy v 90. letech nebyly mezi oběma zeměmi nejlepší.

Turecko kromě snahy o šíření svého vlivu v post-sovětském prostoru trápila i otázka dovozu ropy a plynu, které v ten moment Turecko nemělo. K saturaci tureckých potřeb měl sloužit ropovod Baku-Tbilisi-Ceyhane, který se dohodl v roce 1997, ale vedle toho chtěla Ankara brát ropu a plyn i přímo od Ruska, a to jak tankery přes Černé moře, tak skrze plynovod Blue Stream, který se dohodl také v roce 1997. Ten byl vyhotoven už v roce 2002, dříve než Baku-Tbilisi-Ceyhane, který byl dostavený v roce 2006. Turecko tak mělo s Ruskem kvetoucí energetické vztahy a jednalo se i o postavení první turecké jaderné elektrárny v Akkuyu, která se začala stavět v roce 2010. Vedle toho se Turecko stalo oblíbenou destinací ruské střední třídy. A obchod mezi zeměmi, především tedy v energetice, potravinářství a stavebnictví, byl v roce 1992 2 miliardy dolarů vzrostl v roce 2018 až na 25 miliard dolarů, i když Putin i Erdogan si přáli dosáhnout ještě větší obchodní výměny.

Je dobré podotknout, že za Vladimíra Putina a Recepta Tayyipa Erdogana jako tureckého premiéra se vztahy mezi oběma zeměmi prohloubily. Svoji roli v tom hrála i „podobnost“ Putina a Erdogana, které spojují: silácký styl vládnutí, koncentrace osobní moci i nacionalistické a autoritářské tendence.

Tím, jak se postupně Turecko vzdalovalo Evropské unii i Spojeným státům – Turci například nesouhlasili s využitím svých základů pro boj v Iráku nebo s americkou podporou iráckým a později syrským Kurdům, se Turecko snažilo formulovat nezávislejší, agresivnější regionální politiku a u Ruska se setkalo s plnou podporou. Přestože se totiž Moskva snaží omezit turecký vliv na Kavkaze, tak ví, že silné Turecko se bude prosazovat i proti americkým zájmům a partnerům – Izraeli, Saudské Arábii a Spojeným arabským emirátům, a to v důsledku omezení vlivu Spojených států v oblasti. A pro neshody s Řeckem, Kypru a EU může dojít až k roztržce v NATO, která by byla velikým ruským vítězstvím.³³

Ruské posilování v post-sovětském prostoru jako byla v roce 2008 válka s Gruzii, nebo v roce 2014 ruské zabraní Krymu, je zase bráno v Ankaře jako hrozba a současně turecké elity tak s Ruskem utužují vztahy, ale také se snaží posilovat, aby se mohli ruskému vlivu v regionu kolem sebe bránit. Rusko-turecké vztahy byly prověřeny po začátku syrské občanské války, kdy Ankara od začátku silně volala po Asadově konci a podporovala syrskou opozici a umírněné islamisty, a tak stála přesně proti zájmům Moskvy. Rusko-tureckým vztahům za války bude věnována pozornost v další kapitole.

Turecko-ruské vztahy se po konci studené války a především za vlády Vladimíra Putina a Recepta Tayyipa Erdogana výrazně zlepšily. Rusko-turecké vztahy se posunuly od bezpečnostních obav na Kavkaze a střední Asii k obchodu a energetice. Rusko se díky dodávkám plynu a dalších surovin stalo pro Ankaru významným obchodním partnerem a díky tomu, že tento vztah je do velké míry jednosměrný, má na Ankaru i významné páky. Ankara je ale jako oficiální člen NATO a americký spojenec schopna lavírovat mezi Spojenými státy a Ruskem a snažit se prosadit své a západní zájmy proti Rusku, jak bylo například patrné po začátku občanské války v Sýrii.

Izrael

Vztahy s Izraelem za vlády Vladimíra Putina dostaly velikého zlepšení. Rusko i Sovětský svaz byly tradičně a po právu označovány za antisemity. Když Stalin podpořil jako jeden z prvních vznik státu Izrael, tak jen proto, že si myslel, že se stane socialistickou výspou na Blízkém východě, a když se tak nestalo, Sověti se na zbytek studené

³² „Russia in the Middle East: From sidelines to centre stage“, European Parliament (briefing): 7-8, [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2018/630293/EPRS_BRI\(2018\)630293_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2018/630293/EPRS_BRI(2018)630293_EN.pdf).

³³ Theodore Karasik and Stephen Blank, eds, *Russia in the Middle East*, 105- 109.

války postavili za Arabů. Toto soupeření Arabů s Izraelci, respektive Spojených států a Sovětského svazu, potom bylo jedním z hlavních trendů studené války.³⁴ Rusko-izraelské vztahy se potom plně obnovily a narovnal až s koncem SSSR.

Začátkem 90. let potom dochází k více než milionové vlně emigrace Židů z post-sovětských zemí a Ruska, kteří odcházejí za lepší budoucností a životní jistotou v Izraeli. Tato komunita se potom nejen stává ekonomickým a technologickým motorem Izraele a významnou politickou silou, ale také pojítkem mezi Ruskem a Izraelem. Za Jelcina ještě ale nedochází ke zlepšení vzájemných vztahů, především pro Primakovovu náklonost k Arabům snahu spolupracovat s Íránem a Irákem, ale s nástupem Vladimíra Putina se to mění.

Rusko s Izraelem začínají spolupracovat po tom, co Rusko zažije vlastní vlnu teroristických útoků a Izraelci se s nimi mohou podělit o své znalosti. Za to potom v roce 2005 Putin při návštěvě Izraele vyjádří svoji podporu pro Izrael a jeho bezpečnost. I tak ale Rusko jako člen Kvarteta udržuje vztahy s Palestinci, a to i Hamásem, a stále je pro dvoustátní řešení dle hranic z roku 1967.

Putin také oproti jiným ruským vládcům není antisemitou a otevřeně mluví o společné zkušenosti Rusů a Židů za druhé světové války, což pomáhá při budování kulturních a mezilidských kontaktů s Izraelci. Dle ruského experta Dmitrije Trenina si dnes ruské tajné služby i armáda a stejně tak i obyčejní občané cení vazeb Ruska na židovský stát.³⁵ Obchodně je Izrael pro Rusko zdrojem západní techniky, především dronů a Rusko zase surovin, jmenovitě drahokamů. K obchodní výměně přispívá početná rusko-židovská menšina. Vladimír Putin dokonce mluví o Izraeli jako o součásti ruského světa, kvůli početné skupině ruskojazyčných Židů.

Vztahy mezi Izraelem a Ruskem se velice zlepšily, jak řekl editor Jerusalem Post Amotz Asa-El: „*Not only are relations between Jerusalem and Moscow normal, in many ways they are even warm. Traffic between the two countries is free and hectic, Russia has become Israel's major oil supplier, it is a potentially deep destination for Israeli exports, and the two countries are in the process of finalizing a free-trade agreement.*“ A k vnímání velmocenské role Ruska: „*The past three years' upheaval across the Arab world has for now resulted in increased Russian presence and diminishing American prestige.*“³⁶ A bylo by z jeho pohledu nemoudré si vztahy s Ruskem zhoršovat. Takto to vnímali Izraelci, ve vztazích mezi Tel Avivem a Moskvou ale až po ruské intervenci do syrské občanské války nastala skutečná změna. Tomuto tématu se více věnuje následující kapitola.

Arabské monarchie Perského zálivu

Další skupinou zemí, se kterou se Rusku podařilo výrazně zlepšit a rozvinout vztahy, jsou arabské monarchie v Perském zálivu. Po rozpadu Svazu nemělo Rusko těmto bohatým zemím co nabídnout a zároveň samo bylo složitým prostředním pro investice a proto byly tyto země se svým bohatstvím zdrženlivé ho vložit do Ruska.

Na konci 90. let a začátku nultých let Rusko podezřívalo některé země Zálivu, že skrytě podporují salafisty a islamisty v Čečensku. Tato podezření bránila rozvoji hlubších vztahů. Začátek války proti teroru, kdy se vztahy mezi Spojenými státy a Saudskou Arábií zhoršily, pomohly Moskvě získat si Rijád, protože obě země byly proti válce v Iráku. A Rijád a další země omezily svoji podporu čečenským rebelům. Potom začaly oficiální návštěvy a

³⁴ „Israel-Russia: a history of complex relations,“ France 24 (reportáž), 24. září 2018, <https://www.france24.com/en/20180924-israel-russia-history-complex-relations>.

³⁵ Dimitar Bechev, Nicu Popescu, Stanislav Secieru, eds., *Russia Rising_ Putin's Foreign Policy in the Middle East and North Africa* (Paris, European Institute for Security Studies, 2021), 126.

³⁶ Anna Borschhevskaya, *Putin's War in Syria_ Russian Foreign Policy and the Price of America's Absence* (London: I.B. Tauris, 2021), 131.

zlepšování vztahů, díky čemuž se Rusko stalo v roce 2004 členem Organizace Islámské konference. A sám Vladimír Putin navštívil Saudskou Arábii a Spojené arabské emiráty i Katar v roce 2007. Dokonce v tom samém roce se v Emirátech otevřely dva první pravoslavné svatostánky.

S tím, jak se zlepšovaly vztahy s Rijádem a Abú Zabí, se rozvíjel i obchod a také technologická spolupráce. Rijád měl zájem o to podílet se na ruském kosmickém programu a chtěl navázat vazby s ruskými vědeckotechnologickými institucemi. Vedle toho ruské společnosti získaly několik velkých tendrů v regionu a energetické společnosti rozvažovaly společné projekty těžby a produkce plynu a ropy. Spojené arabské emiráty se zase staly oblíbenou destinací bohatších Rusů a mnoho ruských firem zde začalo zakládat své pobočky a působila zde i Rusko-arabská obchodní rada, kterou zakládal Jevgenij Primakov. Emiráty se staly velkým odběratelem ruských zbraní, v 90. a nultých letech konkrétně 4. největším.³⁷ Složitější vztahy měla Moskva s Kátarem, který hostil uprchlé čečenské vůdce. Jednoho z nich Zelmichana Jandarbijeva nechala Moskva v roce 2004 „tajně“ zavraždit, ale následné chycení ruských vrahů poškodilo vztahy mezi oběma zeměmi.

Specifickou kapitolou spolupráce jsou potom investice arabských fondů národního bohatství, které investovaly v Rusku, ale vzhledem k důsledku ruské intervence v Sýrii o tom bude pojednávat další kapitola.³⁸

Arabská království i když velice blízká Spojeným státům viděla, že Washington v regionu plně nerespektuje jejich zájmy, a navíc je západní veřejnost obviňuje z podpory terorismu v zahraničí a porušování lidských práv u sebe doma. Navíc i ona si začala všimnout změn na ekonomické mapě světa a sama se začala orientovat na jiné velmoci než USA a prosazovat multi-vektorovou politiku, kde se Rusku podařilo být především v otázce dodávek zbraní a energetiky jedním z oněch pólů.

Shrnutí

Ruský návrat na Blízký východ a navazování vztahů i mimo tradiční partnery a spojení se Moskvě, a především Vladimíru Putinovi, povedl. Rusko nebylo v těchto vztazích nerealistické, region byl a je stále ještě pod velkým vlivem Spojených států, ale zatímco Washington nebyl schopen od konce studené války rozšířit seznam zemí, se kterými má „normálně fungující“ vztahy, nejnížší možná to hranice, například s Íránem, Moskvě se to podařilo a navázalo a zlepšilo vztahy jak s Rijádem, Duhá a Abú Zabí, tak i Tel Avivem a Ankarou. Společně s Íránem jsou tyto státy vojenskými i ekonomickými velmocemi regionu a jsou jeho jasnými centry. Írán je pro Moskvu ještě významnější v tom, že jako soupeř Spojených států je pro Moskvu v jejím konceptu multipolarita a vyvažování Spojených států centrem nejen regionálním ale i globálním.

V další kapitole bude popsáno, jak se Moskvě podařilo využít syrské občanské války, když do ní v roce 2015 vstoupilo.

Sýrie

Tato poslední kapitola je věnovaná ruské politice v Sýrii, a čeho díky intervenci v tamní občanské válce dosáhli.

V souvislosti s hypotézou, že Rusové se snaží řídit myšlenkami multipolarity, bude ruská zkušenost v Sýrii

³⁷ Alexei Vassiliev, *Russia's Middle East Policy: From Lenin to Putin*, 376.

³⁸ Theodore Karasik, Stephen Blank, eds., *Russia in the Middle East online* (Washington: The Jamestown Foundation, prosinec 2018): 249, <https://jamestown.org/wp-content/uploads/2018/12/Russia-in-the-Middle-East-online.pdf?x87069>.

hodnocena s tím, co se jim touto intervencí podařilo vzhledem k multipolaritě – tedy spolupráci s regionálními centry moci a vybalancování Spojených států a zamezení jejich unipolárních kroků s cílem nastolit stabilitu podařilo dosáhnout.

Kapitola nejdříve představí kontext: jaké mělo Rusko vztahy se Sýrií a proč pro něj byla důležitá, poté události roku 2011 – Arabské jaro a jak ho Rusové vnímali; a začátek syrské občanské války do roku 2015. Poté bude následovat samotná ruská intervence v roce 2015, kde si formulujeme některé hlavní příčiny a důvody pro které Rusové do Sýrie v roce 2015 šli. Dále i to, jak vypadala tato intervence, a to čeho se Rusům, především s ohledem na ruské vztahy a prohloubení spolupráce s lokálními a regionálními hráči, které jsem představil v předešlé kapitole, podařilo dosáhnout. Na závěr bude shrnuto, čeho všeho se jim díky tomu v rámci širšího Blízkého východu podařilo dosáhnout z pohledu Primakovových myšlenek a cílů.

Protože syrské občanské válce a ruské roli v ní se věnuje velké množství autorů i prací, nebude tato má práce zabíhat při jejich popisu do bližších detailů, bylo by to nad rámec cílů této práce, ale bude se snažit podat a zdůraznit hlavní myšlenky a trendy, které tam byly přítomné a pro naše předpoklady jsou relevantní.

Kontext

Rusko-syrské vztahy do války

Sýrie byla pro Rusko dlouholetým spojencem už z dob Sovětského svazu a začátku 60. let a v 70. letech kdy nahradila Egypt jako hlavního arabského sovětského spojence. SSSR dodával Sýrii zbraně i finanční a hospodářskou pomoc a tisíce syrských studentů také studovalo na vojenských školách v SSSR. Jinými slovy vojenské, politické, diplomatické, ekonomické i kulturní vazby byly mezi dvěma zeměmi velice silné. Moskvě také provozoval menší námořní základnu v Tartusu, která dala Sovětům a dnes Rusům možnost projektovat svoji námořní sílu do východního Středomoří.

Po rozpadu Svazu se i vztahy s Damaškem notně omezily, i když si zde Moskva na rozdíl od jiných regionů ponechala onu vojenskou základnu v Tartusu. Jevgenij Primakov a Vladimír Putin ale byli rozhodnutí si Sýrii jako svého důležitého arabského spojence ponechat a vztahy s rodem Asadů – Hafízem a jeho synem Bašárem – nezpřetrhat. Moskva nechtěla přijít o dluhy i investice, které již do Damašku dala a Sýrie byla přeci jen velice strategický partner – protože ležela v „srdci“ Blízkého východu, a tak mohla ovlivňovat dění v mnoha zemích, například Libanonu, kde byly desítky let syrští vojáci, nebo i arabsko-izraelský mírový proces, když Izrael okupoval syrské Golanské výšiny a naopak Sýrie pěstovala vztahy s Palestinci – Hamásem i Lidovou frontou za osvobození Palestiny (PFLP) a dalšími, nebo libanonským Hizballáhem. Sýrie měla pro Rusko svůj význam, i Damašek byl rád za Rusko jako spojence a Bašár Asad byl velice proaktivním si Moskvu udržet.

V roce 2005 přijel Bašár Asad do Moskvy, kde se mu podařilo vyjednat odepsání skoro tří čtvrtin syrského dluhu, který k tomu roku činil 13,4 miliard dolarů, a navíc podepsal nákup nových zbraní. Syrská armáda byla zvyklá na sovětskou výzbroj, kterou ji Moskva zásobila, aby měl Damašek vojenskou paritu s Izraelem. Nové vyzbrojování Damašku proto bylo trnem v oku Izraeli, který se snažil Moskvu přesvědčit, aby do Sýrie neposílala pokročilé zbraně, například protivzdušnou obranu S-300 nebo rakety Iskander, které by pokryly izraelské území. Až do války Rusko odmítalo Asadovi dodat pokročilé zbraňové a protivzdušné systémy. Na oplátku potom mělo Rusko skrze Izrael přístup k pokročilé západní vojenské technice jako například dronům. Dalším gestem ze strany Moskvy byla dohoda z roku 2009 o rozšíření a modernizování námořní základny v Tartusu. To znamenalo, že si Rusko hodlá svoji spojeneckou zemi v regionu a svoji pozici v něm udržet. Však také i rusko-syrské obchodní vztahy

prosperovaly. Výměna vzrostla z 560 milionů dolarů v roce 2005 na 2 miliard dolarů v roce 2008. A ruské firmy investovaly nemalé peníze (celkem asi 15 miliard dolarů) v syrské ekonomice a nemovitostech při pobřeží.

Arabské jaro

Arabské jaro, byla revolta většinou mladých lidí proti korupci, despotismu a nereprezentativnosti arabských politických režimů, kde u moci často několik dekád vládl ten samý diktátor, stejně jako proti stagnující ekonomice a špatným životním vyhlídkám. Protestující spolu komunikovali přes Facebook, Twitter a další sociální sítě. A díky internetu měly tyto protesty globální publikum a sympatie. Americký prezident Barack Obama už ve svém káhírském projevu z roku 2009 mluvil o nutnosti změny a demokratizaci celého regionu a nyní se zdálo, že arabské процitnutí a demokratizace přichází a západní státy i veřejnost tomu byly nakloněny.

Kreml to ale ihned považoval za další barevnou revoluci, která má svrhnout starý režim a nastolit nový demokratický a liberální a hlavně pro-západní režim. Barevné revoluce jsou označením pro revoluce v post-sovětském prostoru, které děsí Kreml a Vladimíra Putina osobně. Rusko si myslí, že i nyní se Západ snaží svrhnout režimy, které jsou ruskými partnery, a tak se snaží Rusko připravit o moc a vliv v post-sovětském prostoru, aby potom mohla přijít takováto revoluce v samotném Rusku. Příkladem barevné revoluce může být rok 2003 Gruzie nebo 2005 Kyrgyzstán anebo nejlépe tzv. oranžová revoluce v Ukrajině v roce 2004, která byla předchůdcem Majdanu roku 2014. Rusové měli zkušenost že změna vlády a svrnutí režimu většinou vede k násilnostem, chaosu a nestabilitě. A případ Libye jim to potvrdil.

V případě Libye a pádu Kaddáfího Rusko hrálo nemalou i když nešťastnou roli. Tehdejším prezidentem Ruska byl Dmitrij Medveděv, který se rozhodl odpovědět na politiku *resetu*, snahu Západu zlepšit vztahy Moskvou po rusko-gruzínské válce v roce 2008. Ten podpořil rezoluci 1970 o Libyi a proti klíčové rezoluci 1973 Rady bezpečnosti OSN ze 17. března 2011, která ustanovovala bezletovou zónu na Libyi a opravňovala státy k jejímu prosazení, Rusko nehlasovalo, čímž byla tato rezoluce schválena. Následovalo ale bombardování Libye západními stroji, a díky tomu se podařilo rebelům porazit Kaddáfího a svrhnou ho, a dokonce i zabít. Toto vítězství ale situaci neuklidnilo, ba naopak v Libyi propukl chaos, země se rozdělila, přišli do ní příslušníci radikálních islamistických skupin a teroristů, a zbraně z ní putovaly na jih do Sahelu a tamních konfliktů a následně i vlna migrantů do západní Evropy

Rusko se stalo tím, kdo na celé situaci velmi trafil. Přišli o ekonomické kontrakty a osud dluhu byl velice nejistý a částečně ztratili i prestiž a uznání ve světě, za to, že „naivně“ nehlasovali a přivodili tak Kaddáfího konec. Vladimír Putin to považoval za velkou strategickou chybu a ve svých projevech pro prezidentské období po tom Medveděvově, říkal že Rusko své neopouští, což mohlo signalizovat, to jak se Moskva bude chovat při příštím libyjském scénáři

Rusko se obecně bálo toho, co vznikne z vakua, které pád vlád na Blízkém východě znamenal. Chaos, který byl pádem Kaddáfího režimu vyvolán by totiž v případě Sýrie nebo jiné země blíže Rusku měl veliký vliv na Rusko, post-sovětské země a jejich vlastní muslimské populace.

Sýrie

Vlna revolucí Arabského jara se dostala i do Sýrie. Asad ale odmítl ustoupit davům jako prezidenti Tuniska a Egypta a rozhodl se původně poklidné demonstrace potlačit silou. Z toho, když se míra násilností a bojů mezi demonstranty a Asadovým režimem zvýšila, tak vznikla občanská válka.

Proti Asadovi stáli rebelové, heterogenní skupina složená z dezertérů syrské armády a sekulární opozice, se kterou

spolupracoval Západ a Turecko, islamistů, kteří měli podporu Saúdské Arábie, Spojených arabských emirátů a Kataru, někteří z nich se ale radikalizovali do té míry, že se přidali k hnutím, jako byl Islámský stát nebo Front an-Nusrá, pro které byli nepřátelé všichni. Proti nim stál Asadův režim, který měl za spojence Írán a jeho Revoluční gardy, jednotky Basíř, šíitské milice z Afghánistánu, Pákistánu i Iráku a libanonské hnutí Hizballáh. Vedle toho byly v občanské válce ještě přítomné lokální jednotky náboženských a etnických skupin, především početných Drúzů a Kurdů, ale byly tu i alawitské a křesťanské milice. Ty se většinou snažily starat samy o sebe, ale po radikalizaci rebelů islamistickými prvky se až na Kurdy přidaly na stranu Asada.

Z občanské války se díky podpoře zahraničních velmocí brzy stala válka regionální, kdy mezi sebou mocnosti, a především Írán, arabské monarchie a Turecko, bojovali o budoucnost Sýrie a vliv nepřímo skrze své syrské spojence a partnery. I pro Rusko se Sýrie do jisté míry stala konfrontací, a to se Západem a Spojenými státy, které Moskva podezřívala ze snahy dále propagovat svoji vizi světa, unilaterálními kroky svrhávat nepohodlné vlády, a navíc Rusko připravovat o spojence.

A Moskva už nechtěla dopustit další libyjský scénář a přijít o svého partnera, tak se rozhodla, že bude Asada před západem diplomaticky a ekonomicky chránit.

Rusové proto společně s Čínou od začátku konfliktu mařili západní rezoluce, které volaly po sankcích proti Asadovi nebo chtěly pomoci rebelům. Rusové již věděli, že jakákoliv rezoluce by mohla skončit agresivní intervencí ze strany Západu, s čímž Rusové nechtěli souhlasit. Celkem proto Rusové vetovali na 10 rezolucí. Vážná situace nastala v roce 2013. Západ dlouho po právu obviňoval Bašára Asada ze zločinů proti lidskosti, které páchal s cílem zlomit odpor rebelů. Panovala obava, že by Asad mohl sáhnout i k použití chemických zbraní, které syrská armáda historicky měla, ale také mohly padnout do rukou rebelů. Prezident Obama prohlásil, že použití chemických zbraní ze strany Asadova režimu by bylo překročením „nepřekročitelné“ červené čáry a znamenalo by to tvrdou reakci ze strany USA, pravděpodobně letecký úder.

Když potom skutečně došlo 24. srpna k chemickému útoku v Ghútě, Západ okamžitě obvinil Asada a vypadalo to, že se připravuje na úder proti němu. Moskva věděla, že stejně jako v případě leteckého úderu na Kaddáfího nebo na Husajna dříve by to pravděpodobně znamenalo Asadův konec a pád Damašku. Vladimír Putin i Sergej Lavrov se museli velice snažit, aby vymysleli diplomatické řešení, jak Asada od útoku uchránit, aby to bylo pro Západ akceptovatelné. Výsledkem byla dohoda o odvezení a všech Asadových chemických zbraní a látek a následné zničení pod ruským a mezinárodním dohledem. Tato dohoda byla nakonec akceptovatelné pro všechny.

Kremlu se podařilo diplomacií zabránit v použití síly, což bylo na Blízkém východě bráno s respektem. Vedle toho arabské režimy uznaly i to, že Rusové nenechali Asada padnout a dodrželi své závazky vůči němu. Spojené státy totiž hned na začátku arabského jara nechaly padnout svého dlouholetého partnera Husního Mubáraka v Egyptě a pro arabské režimy, to bylo výstražné světlo, kam by americký, demokratický, prezident byl ochoten zajít v jejich vlastní záchraně. Tímto krokem si Rusové získali v regionu opět veliký respekt, který předtím podporou Asada u Arabů ztratili.

Ale vztahy Ruska se Západem se nejen kvůli Sýrii a podpoře Asada rapidně zhoršovaly a hlavním problémem se stala Ukrajina a Krym. V zimě let 2013/2014 došlo na Ukrajině k pádu proruského prezidenta Viktor Janukovyč a nastoupila vláda, která si přála dobré vztahy s EU a NATO, a která byla jasně protiruská. Moskva na tuto ztrátu zareagovala zabráním strategického Krymu, kde měla svoje námořní a vojenské základny a rozpoutáním války mezi proruskými separatisty na východní Ukrajině a ukrajinskou armádou. Západ odpověděl podporou Ukrajiny, tvrdými ekonomickými sankcemi proti Rusku a mezinárodní izolací. Přestože EU od Ruska i nadále odebírala

plyn a ropu a Spojené státy potřebovaly ruskou spolupráci v otázce jaderné dohody s Íránem, vztahy byly velice napjaté. Nicméně Moskva nereagovala stažením se do defenzivy, ale naopak se rozhodla jít mimo post-sovětský prostor a intervenovat v Sýrii.

V roce 2015 se totiž situace v Sýrii stala natolik kritickou, že hrozilo, že Asad navzdory materiální a diplomatické podpoře Moskvy a vojenské a finanční podpory z Teheránu padne. Kásim Sulejmání, velitel jednotek Quds iránských revolučních gard, který měl podporu Asada a koordinaci různých šíitských jednotek na starost, o tom přijel osobně přesvědčit Vladimíra Putina a ruské generály do Moskvy. Nato dne 30. září 2015 první ruská letadla začala bombardovat pozice Asadových protivníků a Moskva konečně vstoupila také do války plně na Asadově straně.

Intervence

Rusové vstoupili do Sýrie z mnoha důvodů, autoři a experti se shodují, že tyto následující byly těmi hlavními. Prvně Rusové nechtěli ztratit svoji pozici a vliv v Sýrii, investice ani základnu v Tartúsu. Vše se snažili desítky let udržet a rozvinout a nechat padnou Bašára Asada a spřátelený režim, do kterého již během čtyř let občanské války investovali peníze i diplomatické úsilí, nechtěli. Dalším důvodem, který Putin i Lavrov neustále opakovali, byl boj proti terorismu. Během občanské války se do Sýrie dostalo veliké množství profesionálních džihádistů s napojením na al-Kájdu, a také v Sýrii a Iráku vyrostla nová organizace – Islámský stát (ISIS/ISIL) nebo arabsky Daeš, který ovládal velkou část jejich území a fakticky tam velice krutě vládl. K němu a dalším organizacím se potom přidávali další a mezi nimi i mladí muslimové z Evropy, kteří slyšeli na jejich propagandu nebo z post-sovětských zemí, především z Ruska – Kavkazu, a střední Asie. Rusové jejich počty v roce 2015 odhadovali na 5-7 tisíc. Kreml předpokládal, že potom, co získají zkušenosti, zbraně a kontakty v Sýrii pokusí se navrátit zpátky do svých domovských zemí, aby tam mohli provádět teroristické útoky. Kreml to nechtěl dopustit, a tak raději problém teroristů raději řešil v Sýrii než doma. Dalším prvkem mohla být popularita, kterou si Putin chtěl operací v Sýrii získat po roce 2014. Nejen, že Rusko čelilo důsledkům západních sankcí, výrazně spadla cena ropy a rubl devalvoval zkrátka Rusko v letech 2014-2016 potýkalo s finanční krizí a po experimentu s Krymem a Ukrajinou, která pomohla Putinovu hodnocení se mohli rozhodnout pro operaci v Sýrii, která mu mohla pomoci.³⁹ Dále to mohla být i snaha o odvedení pozornosti od Ukrajiny k Sýrii. Lotyšský prezident Rajmonds Vejonis řekl: „*at the time when Russia began to scale down its efforts in Eastern Ukraine, the Kremlin began to use the situation in Syria to improve its domestic reputation and to divert international attention from Ukraine*“.⁴⁰ A také o vyvázání se z mezinárodní izolace, protože Sýrie byla zdrojem nestability na Blízkém východě a pro migrační tlaky i v Turecku a Evropě, tak by Evropa s Ruskem musela kvůli ní, pokud by se Rusku podařilo tam prosadit, jednat. Což by Rusku pomohlo dostat se z izolace. Možná byl v ruských myslích i plán velké výměny Sýrie za Ukrajinu. Dalším důvodem mohla být i snaha kontrolovat onu nestabilitu, která v regionu po arabském jaru a deklarovaném obratu zájmu Spojených států do Asie mohla v nastalém vakuu nastat a Rusko ji mělo vyplnit. Poslední byla i chuť vzepřít se Spojeným státům a jejich politice změn režimů, stejně jako vybalancovat americký vliv v regionu, který od konce studené války byl ať negativně či pozitivně Amerikou silně ovlivněn.

³⁹ Susannah Cullinane, „Putin's popularity at record high, government-funded poll says,“ CNN (článek), 22 října 2015, <https://edition.cnn.com/2015/10/22/europe/russia-putin-poll/index.html>).

⁴⁰ Dimitar Bechev, Nicu Popescu, Stanislav Secrieru, eds., *Russia Rising_ Putin's Foreign Policy in the Middle East and North Africa*, 32.

Jak je vidět z těchto důvodů, není zcela možná říci, že za americkou politikou jasné stála multipolarita, nicméně z pohledu multipolarity se Rusům podařilo ledasco.

Rusko se rozhodlo v Sýrii intervenovat, ale nechtěli vést pozemní bitvy. Pozemní podpora Asada zůstala na zbytcích syrské armády a jednotek, které poskytl Írán a Hizballáh. Ty nesly hlavní tíhu bojů, a tak mohl být ruský intervenční sbor poměrně malý. Dle odhadů to bylo do pěti tisíc vojáků a personálu a také později i na tisíc policistů, kteří kontrolovali dění a pořádek na osvobozených územích.

Rusové se rozhodli vést letecké a raketové údery na pozice rebelů a k tomu využili nové letiště na základně Hmímím nedaleko Latákie, ruské základny na Kavkaze nebo lodě a ponorky ve Středoziemím, a dokonce i Kaspickém moři.⁴¹ V roce 2016 Rusové neobratně přiznali, že také používají íránské letiště Hamedán, což bylo íránskou stranou silně kritizováno, ale poukázalo to na míru spolupráce mezi těmito zeměmi, což mohlo sloužit jako signál jejich regionálním i globálním soupeřům. Významným vojenským úspěchem je potom i vytvoření A2/AD (Anti-Access/Area Denial) zóny, která se skládala z radarů, prvků protivzdušné obrany (PVO) i elektronického boje. Tím se ruská armáda chránila proti letadlům, dronům i raketám, které by mohly zasahovat její vojáky a základny, ale také tím de-facto ovládla syrské nebe, kde se létat bez ruského povolení stalo vážným rizikem.

Cena za ruskou operaci se odhaduje na 2,4 miliardy dolarů za prvních dvacet měsíců. Tato částka asi byla ve skutečnosti větší, ale v 50 miliardovém rozpočtu Ministerstva obrany se to dalo unést. V Sýrii navíc byly a po válce budou lukrativní zakázky, na kterých se ruský režim, nebo jeho vedoucí činovníci mohou dobře obohatit, např. těžba ropy, plynu nebo fosfátů, dodávky potravin atd. Rusové díky intervenci získali možnost si vyzkoušet velké množství nových zbraní a techniky na syrském bojišti v reálných podmínkách boje, a to jim později přineslo nové zbrojní kontrakty, a také prověřit připravenost své armády, což je rovněž cenná zkušenost.⁴²

I s takto omezeným kontingentem a cenou se Rusům podařilo v roce 2015 stabilizovat situaci, v roce 2016 i osvobodit od rebelů největší syrské město Aleppo a v roce 2017 i bašta Islámského státu Dajr az-Zaur a znovu a definitivně osvobozena Palmýra. A tato vítězství se Rusům podařilo přetavit i ve vítězství politická.

Především Rusové donutili všechny zúčastněné strany syrského konfliktu s nimi jednat. Asadovi spojenci s Rusy koordinovali společný postup proti opozici a rebelům; Západ v Rusku viděl prostředek nátlaku na Asada k začátku mírového procesu a okolní hráči Turci, Izraelci i Arabové vymýšleli, jak navzdory nebo skrze ruskou přítomnost na bojišti prosadit své vlastní zájmy, které v Sýrii měli.

Hmatatelnými politickými a diplomatickými výsledky byla rezoluce 2254 ze dne 18. prosince 2015, která se týkala politického řešení syrské krize a na které panovala shoda. Nebo jinak řečeno Rusko ji nevetovalo, tudíž si přesně tuto rezoluci Rusko přálo a dokázalo si ji i prosadit.⁴³ Kromě toho, že se v ní mluví o plánu sepsat novou ústavu a

⁴¹ Dimitar Bechev, Nicu Popescu, Stanislav Secieru, eds., *Russia Rising_ Putin's Foreign Policy in the Middle East and North Africa*, 33

⁴² Alexei Vassiliev, *Russia's Middle East Policy: From Lenin to Putin* (New York: Routledge, 2018), 494.

⁴³ „UN Documents for Syria: Security Council Resolutions,“ Security Council Report, https://www.securitycouncilreport.org/un_documents_type/security-council-resolutions/?ctype=Syria&cbtype=syria.

uspořádat svobodné volby, kde by všichni (sic) Syřané měli mít právo hlasovat, nijak nespécifikovala osud Asada, tedy nepožadovala ani jeho odstoupení, nebo ho nepostihovala jako ty předchozí, které ale Rusko s Čínou vetovali. Dále byl Islámský stát a Fronta an-Nusrá označeny za teroristy, se kterými se nebude, jakkoliv jednat a jsou tak de-facto legitimními cíli.

Rezoluce byla pro Rusy i Asada diplomatickým vítězstvím. Západní státy se nyní samy svázaly rezolucí Rady bezpečnosti OSN a chuť podnikat nějaké unilaterální kroky, které by mohly Asadovu pozici ohrozit, opadla. Rusko se navíc i nadále navzdory dohodnutému příměří mohlo soustředit a bombardovat rebely a islamisty, protože mohlo tvrdit, že bombarduje teroristy z Islámského státu nebo an-Nusrá. Dle Moskvy měly být tyto skupiny od sebe oddělené, a pokud ne, tak rebelové riskovali bombardování.

Dalším úspěchem bylo v lednu 2017 založení tzv. Astanského formátu, kde Rusko společně s Íránem a Tureckem reprezentovaly skutečné rozložení sil v Sýrii mezi rebely a Asadem a jeho spojenci. V tomto formátu se toto trio snažilo vyřešit většinu vojenských i částečně politických problémů. Spojené státy, které zde v tomto formátu byly pouze jako pozorovatelé, byly tak efektivně odsunuty mimo skutečné řešení situace v Sýrii. Navíc toto trio společně volalo po odchodu všech nelegitimních, cizích aktérů ze Sýrie, především Západu a Spojených států. Osud Sýrie se tak více odehrával mimo Ženevu, kde původně mírový proces začal, ale v Astaně, Soči, Moskvě, Ankaře či Teheránu.

Moskva se s Ankarou a Teheránem dohodla na vytvoření tzv. de-eskalačních zón v Dar'á, Ghútě, Homsu a Idlibu, které měly oddělit rebely od islamistů, nicméně tím, že Rusko a Asad jednu podruhé dobývali nakonec do Idlibu, největší ze čtyř zón, byli přemístěni rebelové i islamisté ze zbylých zón. Asad tak získal kontrolu nad velkou kompaktní částí Sýrie a důležitými dopravními tepnami. Islámský stát přišel v roce 2017 o svá velká města Rakka a Dajr az-Zaur a jeho teritorium se zmenšilo jen na cíp u Eufratu a hranic Sýrie s Irákem. I když hlavní fáze občanské války skončila, Sýrie byla rozdělena na zóny. Největší část kontroloval Asad a jeho iránská a ruští spojenci. Kurdové si na Islámském státu vydobyli severovýchodní Sýrii a byli podporováni, i když těkavě, Spojenými státy a Západem. Turecko si vydobylo několik zón na Kurdech na severních hranicích a také se snažilo uplatnit svůj vliv patrona v Idlibu a Spojené státy chránily oblast al-Tanf na jihovýchodě, aby kontrolovaly komunikace mezi Sýrií a Irákem proti Islámskému státu a Íránu.

Budoucnost Sýrie, tak již neměla být rozhodována mezi lokálními hráči, jako spíše mezi jejich patrony a regionálními velmocemi.

Jak posílila ruská pozice díky intervenci do Sýrie na regionální a jak na globální úrovni

Vztahům Ruska s vybranými velmocemi se již věnovala předminulá kapitola, nyní bude cílem ukázat, jak se díky syrskému konfliktu tyto vztahy prohloubily.

Írán

Ruské partnerství s Íránem se díky Sýrii utužilo. Írán dovolil Rusům využívat vzdušný prostor pro raketové údery z Kaspického moře, a dokonce i leteckou základnu Hamedán. Vedle toho ruské, iránské i syrské jednotky společně vedly pozemní a letecké operace v Aleppu, Homsu, Dajr az-Zauru, a Idlibu.

Írán ale měl na Rusech vlastní agendu a v rámci Sýrie i Damašku vlastní spojence, skrze které chtěl dosáhnout svých strategických cílů. Především potom chtěl ustanovit „pozemní most“, který by umožnil Teheránu spojení s Bejrútem, aby mohl vyzbrojovat Hizballáh raketami, anebo chtěl budovat základny v Sýrii a na Golanech s cílem

vytvořit další frontu proti Izraeli. Tyto íránské strategické plány se postupně dostávaly s těmi ruskými plány do konfliktu. Otázkou bylo například i rozdělení lukrativních zakázek z poválečné obnovy, nebo vůbec vliv na Bašára Asada v Damašku. Rusko rozhodně nesdílelo íránské přání ohrožovat Izrael, ani nechtělo, aby Izrael v preventivních úderech poškozoval syrskou vojenskou infrastrukturu. Moskva se snažila najít balanc mezi svými, izraelskými a íránskými zájmy, a to se stávalo v některých chvílích velice složité.

Írán ale díky svým úspěchům v Sýrii posílil a je mnohými považován za velkou hrozbu v regionu. Pro Rusko se stal v globálním měřítku významným partnerem. Írán má své, ale také sdílí ruské výhrady vůči Spojeným státům a snaží se sám omezit vliv USA na Blízkém východě, kde se chce stát hegemone. To Rusku z pohledu jejich cílů, jak omezit americký vliv ve světě vyhovuje, ale v rámci Blízkého východu, a především potom Sýrie, si Moskva uvědomuje nutnost balancovat jeho vliv, aby nepřišlo o ten svůj. A to Moskva dělá především skrze Izrael.

Izrael

Izrael se dlouho obával posílení Íránu v regionu a viděl, že díky chaosu v Sýrii se Íránci a Hizballáh snaží ustanovit spojení, díky kterému by se mohly přesouvat pokročilé naváděné rakety od Íránců k Hizballáhu, který by jich potom mohl použít proti Izraeli. To Izrael považoval za vážné nebezpečí, a proto se již od začátku války snažil leteckým údery ničit sklady s těmito zbraněmi, nebo konvoje vozidel, která je vezla. A později, když viděl, že se Íránci a jejich jednotky „zabydlují“ v Sýrii, budují základny, sklady a bunkry na Golanech, zaměřil se i na ně. Tato opotřebovovací válka mezi Izraelem a Íránem, je ale pro Izraelce možná jen tehdy, když mohou volně vstupovat do syrského vzdušného prostoru. A to se právě díky ruské přítomnosti a jejich A2/AD zóny stalo složité a riskantní. Z těchto důvodů byl izraelský premiér Benjamin Netanjahu již 21. září 2015 před začátkem ruské operace v Moskvě, aby vyjednal podmínky, za kterých spolu budou obě letectva komunikovat, aby nedošlo k nežádoucímu střetu. Později, kvůli ruským PVO a A2/AD se návštěvy Benjamin Netanjahu staly v Moskvě poměrně pravidelnými, kdy nejen žádal Rusy o umožnění vzletnout a cílit na íránské cíle, a kritizoval dodávky zbraní Hizballáhu a šíitským milicím, ale také se snažil Rusy od Íránců oddělit, aby omezili jejich vliv na Asada a v rámci Sýrie.

V roce 2015 Putinovi řekl, že izraelská politika udělá vše možné, aby Hizballáh nedostal zbraně“. Tím také vysvětlil i to, že se Izrael navzdory svému pevnému spojení s USA musí ohlížet i jinam, a to na Rusko, Indii a Čínu.⁴⁴

Rusko izraelské vztahy stejně jako ty rusko-turecké poznamenala vážná letecká nehoda, když se dne 17. září 2018 izraelský letoun po střelbě na cíle v Sýrii snažil vyhnout syrské protivzdušné obraně a „skryl“ se za vedle letící ruský letoun Il-20, který byl Sýřany sestřelen místo něho. Tím 15 členů posádky zemřelo. Izrael i Rusko se snažily incident trochu snížit, ale i tak to mělo dohru. Rusko dodalo a předalo Sýrii pokročilejší systémy PVO (Protivzdušné obrany) S-300, které předtím na přání Izraele Sýrii nedodal. To mělo být Izraeli vážným varováním a výstrahou.

Izrael se snažil vztahy s Rusy napravit, aby mohl dále pokračovat ve svých útocích v Sýrii. Izrael neměl na výběr, protože považoval íránskou hrozbu za velmi vážnou, musel jednat. Moskva, která měla své vlastní zájmy na tom omezit íránský vliv, pokud nechtěla riskovat vážnější střet, musela tuto opotřebovovací válku mezi Izraelem a Íránem dovolit. Pokud by totiž zase Írán příliš posílil, mohlo by to narušit rovnováhu, kterou v Sýrii a regionu panovala. Moskva nechtěla také skutečně nechat ohrozit na 1,5 milionů ruských mluvících Židů v Izraeli, pro které

⁴⁴ Anna Borshchevskaya, *Putin's War in Syria_ Russian Foreign Policy and the Price of America's Absence*, 131

považovala Izrael za součást ruského světa a díky, které měla dobré obchodní vazby na Izrael. V roce 2017 byl obchod s Izraelem s 2,5 miliardami dolarů větší než ten s Íránem, kdy to bylo pouze 1,7 miliard dolarů Rusko se tedy snažilo mezi oběma zeměmi udržet jakousi rovnováhu. Dmitrij Adamsky, izraelský vojenský expert, situaci vidí takto: „*Israel's instinct is still to turn to the United States during crises. Yet the dysfunction that characterizes the current US administration and the Kremlin's regional connections could make Moscow, with which Israel has already established military-to-military and political exchanges, a more relevant party in Israeli eyes.*“⁴⁵ A to, že blízký spojenec USA, vidí v Rusku spřátelenou velmoc, Moskvě konvenovala.

Arabské monarchie zálivu

Rusko stálo od začátku války na opačné straně, než byla Saúdská Arábie, Spojené arabské emiráty (SAE) nebo Katar, kteří podporovali rebely a islamisty. V očích Arabů si proto Rusko pohoršilo a pro některé se stalo i nepřítelem. Na druhou stranu tím, že se Rusko postavilo pevně na jeho stranu a tím vzdorovalo v otázce chemických zbraní v roce 2013, nebo tím, že Asada nenechalo padnout, jako USA nechali padnout Husního Mubáraka, si získalo i jejich respekt.

Poté co se ukázalo, že ruský vstup do války Asada zachránil a pomohl otočit vývoj války v jeho prospěch po vojenské, a nakonec i diplomatické a politické stránce, si tyto země Zálivu začaly Ruska více vážit pro jeho snahu udržet status quo a dodržování závazků. Saúdská Arábie a další v té době neměly dobré vztahy s Obamovou administrativou, kterou podezřívaly, že je chce nechat napospas Íránu, se kterým dojednávaly Spojené státy v roce 2015 jadernou dohodu, a s nejistotou vnímaly americký deklarovaný zájem opustit Blízký východ a namísto toho se více zaměřit na indo-pacifickou oblast a předpovídané soupeření s Čínou.

Proto si tyto bohaté země začaly Moskvu předcházet a snažily se jí ovlivnit pro uchránění a prosazení vlastních zájmů. Proto v roce 2015 navštívil Petrohrad korunní princ Saúdské Arábie Mohammad bin Salmán, který se snažil získat si Moskvu vidinou investic ze strany saúdského fondu národního bohatství v hodnotě 10 miliard dolarů na projekty v Rusku. Cílem těchto návštěv bylo pokusit se skrze Moskvu omezit vliv Íránu, se kterým se Saúdové a SAE potýkali v Libanonu, Sýrii, Iráku, Jemenu a někdy se útoky íránských spojenců cítili ohroženi i přímo doma. V roce 2017 potom v historicky první návštěvě navštívil i saúdský král Salmán, kde se dohodl na nákupu ruských systému S-400, což mělo Saúdy vedle Turků udělat jedinými spojenci a partnery USA, kteří si koupili tento velice pokročilý systém PVO.

Také se při této návštěvě dojednalo partnerství mezi Russian Direct Investment Fund (RDIF) a Public Investment Fund of Saudi Arabia a to na spolupráci na 25 různých projektech.⁴⁶ Mezi nimi byla těžba plynu v Arktidě a vybudování LNG-2 terminálu za 20 miliard dolarů.⁴⁷ Spolupráce se Saúdy se Rusům finančně vyplatila i tehdy, když se začátkem roku 2017 dohodl OPEC s Rusy na omezení vývozu a těžby ropy, čímž se zvedla cena za barel z 30 dolarů na 60 dolarů. To výrazně pomohlo ruskému rozpočtu.

I ostatní země – Katar a SAE se snažili ovlivnit Rusko nákupy zbraní, nebo slibovanými investicemi z jejich fondů.

⁴⁵ Anna Borshchevskaya, Putin's War in Syria_ Russian Foreign Policy and the Price of America's Absence, 134

⁴⁶ Nicu Popescu, Stanislav Secieru eds., *Russia's Return to the Middle East_Building sandcastles* (Paris, European Institute for Security Studies, 2018): 88.

https://www.iss.europa.eu/sites/default/files/EUISSFiles/CP_146.pdf.

⁴⁷ Nicu Popescu, Stanislav Secieru eds., *Russia's Return to the Middle East_Building sandcastles* (Paris, European Institute for Security Studies, 2018): 89,

https://www.iss.europa.eu/sites/default/files/EUISSFiles/CP_146.pdf

Katar například koupil 19,5 % podíl v Rosněftu, jedné z největších světových ropných společností, podíly na letišti Pullkovo v Petrohoradu, nebo podíl v západem sankcionované bance VTB. Investice Qatari Investment Authority byly k roku 2017 v Rusku celkem 2,5 miliardy dolarů.⁴⁸ SAE investovaly na 3 miliardy dolarů na ruském jihu, v Čečensku a v zemědělském sektoru.⁴⁹ Vedle toho ale SAE měly zájem především o ruskou vojenskou techniku a partnerství v zbrojním průmyslu, cílem investic SAE měla být firma Rostec – která sdružuje na 700 ruských strojařských firem, mezi nimi i výrobce helikoptér, o kterého měli v Emirátech zájem.⁵⁰ Lukoil získal podíl na těžbě na plynovém poli Ghasha, což bylo poprvé, co se to ruské firmě v SAE podařilo.⁵¹ Katar si od spolupráce s Ruskem sliboval získání vlivu v Sýrii, který se mu skrze podporované rebely, nepodařilo dosáhnout a zároveň chtěli Ruskou podporu při sporech se Saudy a Emiráty po roce 2018. SAE zase vnímaly potenciál Ruska pro společné podniky v Africe a pro šíření tam ruského a svého vlivu.

Arabské státy Zálivu se stávaly za Obamovy administrativy nezávislejšími na Spojených státech a více začaly provozovat svojí nezávislou a výbojnou zahraniční politiku. Proto se snažily orientovat i jinam než na USA, například ekonomicky k Indii nebo Číně. Rusko vnímaly tak, že skrze Moskvu mohou prosadit svůj vliv na Blízkém východě a třeba i v Africe a jinde. Rusko se zase díky arabským investicím mohlo snažit zvládnout domácí hospodářské problémy, a právě investicemi z arabských fondů národního bohatství se mu tak dařilo obcházet západní sankce. Navíc pro Moskvu byla tato spolupráce s bohatými arabskými zeměmi, které měly veliké slovo v sunnitském muslimském světě a dlouho byly blízkými americkými partnery, opět o uznání ruského globálního velmocenského statutu.⁵²

Turecko

Rusko a Turecko stály také na zcela opačných stranách během celé občanské války. Tím, že se Rusové rozhodli intervenovat, zmařili turecký plán na vytvoření bezletové zóny nad severní Sýrií. Tam měli Turkové své vlastní spory s Kurdy a zároveň tam působili i Ankarou podporovaní rebelové, které chtěla Ankara využít proti Asadovi nebo proti Kurdům. Syrské nebe ale nakonec ovládli právě Rusové.

Turci nesli nelibě vstup Ruska do syrské občanské války jeho bombardování pozic rebelů v Idlibu, často turkmenských vesnice, a údajné narušování tureckého vzdušného prostoru. Erdogan se k tomu v říjnu 2015 vyjádřil takto: *„Turkey could not endure Russian violations of Turkey’s airspace in its campaign in Syria. This campaign would isolate Russia in the course of events. Russia is taking those steps despite Turkey, and that makes us sad and disturbed. Russia has no border with Syria. What is Russia trying to do here? It is doing so since the regime in Syria demanded [to intervene in the country], but there is no obligation to conduct such an operation with each regime’s demand.“* A později svůj tón i přitvrdil: *„There some people who display sensitivity as far as to end the war in Syria or Syrian crisis. State terror caused the death of almost 350,000 people in Syria. But some actors are still trying to secure the regime. Iran is among them. Russia is another one. NATO has issued a stern ultimatum. We cannot endure it. Some steps that we do not desire are being taken. It is not suitable for Turkey to accept them. This is also beyond the principles of NATO. Our [good] relations with Russia are obvious. But they would lose us. If Russia loses Turkey, it would lose a lot.“*

⁴⁸ Theodore Karasik, Stephen Blank, eds., *Russia in the Middle East online*, 260.

⁴⁹ *Ibid.*, 265.

⁵⁰ *Ibid.*, 267.

⁵¹ Dimitar Bechev, Nicu Popescu, Stanislav Secieru, eds., *Russia Rising_ Putin's Foreign Policy in the Middle East and North Africa*, 140

⁵² Anna Borshchevskaya, *Putin's War in Syria_ Russian Foreign Policy and the Price of America's Absence*, 150.

Turci byli proto zpočátku nadšení, když turecká stíhačka sestřelila 24. listopadu 2015 ruský bombardér Su-24M, údajně v tureckém vzdušném prostoru. Nicméně odpověď Moskvy byla tvrdá – ekonomické sankce, které Putin na Turecko uvalil, stály za rok tureckou ekonomiku na 10 miliard dolarů: Navíc se Rusové začali o to více mstít na rebelech a Turkmenech, kteří žili v Sýrii a do Sýrie se rozhodlo rozmístit systémy S-400. Tím se jim podařilo v Sýrii posílit svojí A2/AD zónu, kdy nyní dostřel S-400 pokrýval nejen Sýrii ale i Izrael a i celé jihovýchodní Turecko. Turecké vojenské letouny se tak kdykoliv mohly stát terčem ruských raket.

Turecko se chováním vůči Rusku dostalo do ekonomických problémů, ale bylo ve sporu se Západem, který Ankaru obviňoval ze „zaplavování“ Evropy migranty ze Sýrie. S těmi ale Turecko samo mělo problém, protože jich přijalo veliké množství. V červenci 2016 potom v Turecku proběhl neúspěšný pokus o puč, při kterém šlo Erdoganovi i o život a ze kterého vinil síť Fetulláha Gulena, který pobýval v USA, a nepřímo tedy i západní tajné služby a Spojené státy. Rusko bylo naopak jednou z prvních zemí, která Erdogana po puči podpořila a říkalo se, že Rusko pomohlo Erdogana během puče včas varovat, že je v nebezpečí. Erdogan se tedy následně v srpnu vypravil do Petrohradu, aby se Putinovi omluvil za sestřelení letadla a aby obnovil a zlepšil vzájemné vztahy a získal ruské pochopení a souhlas pro turecké plány v severní Sýrii s Kurdy. To se Turecku podařilo a 24. srpna začala operace Štít Eufratu, kdy bylo tureckým cílem zabránit propojení kurdeckých území Rojavy s Afrínem.⁵³

Erdogan také projevil zájem o ruský systém protivzdušné obrany S-400, který by ho měl ochránit před budoucím pučem, pokud by armáda chtěla použít stíhačky západní výroby, proti kterým nebyly turecké – západní radary nastavené. To vyvolalo vážnou krizi v rámci NATO. Tyto narůstající ekonomické a vojenské vztahy ukázaly svoji životnost, když přečkaly další krizi, a to zavraždění ruského diplomata v Turecku Andreje Karlova tureckým členem ochranky. Údajně jako pomsta za ruské bombardování osvobozovaného Aleppa.

Rusko ale na Turky mělo páky, kromě ekonomických, které ukázalo v krizi po sestřelení letadla, mohlo na Ankaru tlačit skrze podporu syrských Kurdů, které Ankara považovala za teroristy napojené na PKK a národní bezpečnostní hrozbu.

Turecko tak s ruským svolením podniklo do Sýrie několik výprav proti Kurdům. To, že Turci byli odhodlaní bojovat s Kurdy, pomáhalo Rusku s jeho agendou. Rusko mohlo tlačit Kurdy ke spolupráci s Damaškem pro zajištění jejich ochrany, a tím tlumit jejich snahy o autonomii. Tyto turecké invaze vždy rozhněly Evropany a Američany, kteří v Erdoganovi viděli diktátora a v Kurdech bojovníky za svobodu. Tím, jak USA podporovaly Kurdy proti ISISu, se ale potom dostávaly do sporů s Tureckem. To vše dohromady poškozovalo nejen turecké místo v Alianci ale i Alianci samotnou, což Moskvě vyhovovalo. Rusko na samotné Turecko mohlo tlačit i díky migrantům, protože každé zintenzivnění bojů, a to především v provincii Idlib, která se stala posledním útočištěm opozice a rebelů před Asadem, mohlo znamenat pohyb statisíců lidí směrem k turecké hranici nebo do samotného Turecka.

S Tureckem ale Rusko také spolupracovalo nad ustanovením de-eskalačních zón v Idlibu, Homsu, Ghútě a Dar'á,⁵⁴ a ustanovení Astanského procesu společně s Íránem, kdy tyto tři země de-facto rozhodovali o všem dění v Sýrii a ustanovili si svoje zóny vlivu.

Turecko se stalo za Putinovy vlády pro Rusko důležitým obchodním partnerem. Díky válce v Sýrii, která byla pro Turecko kvůli snaze šířit svůj vliv i bojovat proti Kurdům důležitou agendou, se tyto vztahy prohloubily. To vzhledem k tomu, že Turecko bylo členem NATO a s Ruskem mělo předtím konflikty ohledně severního Kavkazu,

⁵³ Theodore Karasik, Stephen Blank, eds., *Russia in the Middle East online*, 125.

⁵⁴ *Ibid.*, 127.

nebo krymských Tatarů, i samotné Sýrie byl pro ruskou diplomacii dobrý výkon.

Rusko si svým vstupem do Sýrie na Turecko vytvořilo další páky, především migranty a podporu kurdských skupin, skrze které mohl na Turecko tlačit. Turecko se tak raději v Sýrii stalo ruským taktickým spojencem, aby mohlo kontrolovat konflikt, který by mohl Turecko skrze výše jmenované skupiny destabilizovat. Rusko se v Sýrii podařilo využít turecké nenávisti ke Kurdům, k tomu, aby Turky dostalo do konfliktu se Spojenými státy, které Kurdy podporovaly. I zde se Rusku podařilo rozvinout vztahy s regionální mocností a zároveň omezit vliv Spojených států na Turecko, které prosazovalo čím dál více na Západu nezávislou a často i protichůdnou politiku jak v Sýrii, tak i v regionu.⁵⁵

Evropa a Spojené státy

Tím, že se Rusko ustanovilo jako velmoc v Sýrii, to mělo pro EU nepříjemné důsledky. Znamenalo to, že Moskva svým jednáním může ovlivňovat míru nestability na Blízkém východě, a tedy i množství migrantů, kteří budou proudit do Evropy. Migrace a strach z ní se ukázaly v EU jako vážné problémy, které mohly politicky a sociálně destabilizovat evropskou společnost. To Moskva věděla a v odpovědi na protiruské sankce se tím snažila Evropu poškodit a oslabit.

Rusko svým vstupem do Sýrie zmařilo do velké míry americké plány tím, že ukázalo, že se lze vzepřít americkému diktátu a zabránit americkým intervencím. Jejich syrské angažmá navíc bylo úspěšné, navzdory tomu, co jim přáli američtí představitelé.⁵⁶ Rusko si v Sýrii vybuchovalo silnou základnu s A2/AD zónou, která omezovala USA a jejich spojence, a naopak sama mohla šířit svůj vliv a nestabilitu i do dalších zón, například severní i subsaharské Afriky. USA tak bylo donuceno s Ruskem v otázce Sýrie jednat jako rovný s rovným a uznat, že jsou konstruktivním partnerem Rusko se tak díky Sýrii stalo opět velmocí.

V tomto případě nelze mluvit o zlepšení vztahů, přesto se Rusku částečně podařilo dostat z izolace, do které Západ dostal, tím že měl vliv na problémy, které Západ mohl velice trápit.

Shrnutí

Rusku se podařilo v Sýrii mnohé z cílů, které si předsevzalo a které byly definovány jako důvody ruské operace. Moskva zachránila Asada od pádu a konce jeho vlády. Rusům se společně s Íránci podařilo pro Asada dobýt velkou kompaktní část Sýrie společně s hlavními zónami osídlení. Mimo zůstal jen Idlib, který byl plný zbylých teroristů, rebelů a islamistů z ostatních částí Sýrie, Turky okupované části na severu Sýrie, kurdské oblasti na východě a zóna Al-Tanf, kde si USA zřídilo základnu pro kontrolu komunikačních linií mezi Irákem a Sýrii kvůli Islámskému státu a Íránu.

Islámský stát se Rusku a USA podařilo ve spolupráci především s Kurdy porazit a na 2800 tisíc teroristů z post-sovětského prostoru bylo „zneškodněno“.

I popularita se v Rusku Putinovi zvedla. Bylo to především díky tomu, že Rusové se skoro neúčastnili pozemních bojů, a pokud ano, tak využívali soukromých společností – žoldáků, kteréžto ztráty a oběti se daly před ruskou veřejností snadněji skrýt.

Na vážnosti Rusko získalo i v arabském světě, kde si cenili jeho rozhodnosti, a mezi menšinami Sýrie, které považovali Rusko za jejich zachránce před hrůzami Islámského státu a teroristů. V rámci odvedení pozornosti, lze

⁵⁵ Theodore Karasik, Stephen Blank, eds., *Russia in the Middle East online*, 127.

⁵⁶ Nicu Popescu, Stanislav Secieru eds., *Russia's Return to the Middle East_Building sandcastles* (Paris, European Institute for Security Studies, 2018): 109.

daný dopad jen odhadnout, ale je pravdou, že Ukrajina plnila titulky především v roce 2014 a 2015, Sýrie až do pádu Islámského státu kolem roku 2017 a 2018 skoro kontinuálně. Bude zde vhodné zacitovat novináře deníku Le Figaro, když s Putinem hovořil: „*Let's forget about the east of Europe a little to talk about the Middle East, and first of all about Syria...*“. Není divu, když vlny terorismu stejně jako migrační vlna byly pro veřejnost v Evropě jasně viditelné, zatímco tíživá situace na východní Ukrajině se nedostala do hledáčku médií.

Jak jsem již zmínil ve vztahu k Evropské unii a Spojeným státům výše, Sýrie byla pro regionální důsledky i vliv na situaci v Evropě pro EU i Spojené státy zapeklitým problémem, tím, že se tam Rusové dostali, donutili Západ s ním jednat v souvislosti s leteckým provozem i osudem Asada, opozice a migrantů v Sýrii. Západ se s Ruskem ohledně Sýrie opakovaně scházel a jednal a vedle toho se Rusku podařilo získat peníze od arabských režimů a ze zvýšeného prodeje zbraní, tím se mu podařilo dostat se částečně z diplomatické i ekonomické izolace, do kterého ho dostal Západ svými sankcemi.

Co se týče stability, tak i to se Rusku podařilo vyřešit, i když se rozhodně nejednalo o definitivní vyřešení konfliktu, jako by si ho představoval Západ, jako spíše snížení konfliktu na nižší intenzitu s výsledkem ne nepodobným jiným zamrzlým konfliktům ve světě a v post-sovětském prostoru. Moskva měla se řízením takovýchto konfliktů bohaté praktické zkušenosti.

Sýrie se ale nestala tak padlým státem, jako se dlouhou dobu zdála Libye. Nestabilitu ze Sýrie se Rusku podařilo usměrnit směrem do Turecka a do Evropy, počet teroristů, kteří se mohli vrátit do post-sovětského prostoru, byl snížen. Rusko bylo schopno také částečně nahradit vakuum, které mělo v regionu vzniknout po odchodu USA. Nyní se zdálo, že Rusové jsou schopni pro své kontakty se všemi aktéry konflikty medítovat, nebo jim částečně předcházet. Rusko se chovalo tak, jako by bylo schopné dále chodit po velice tenkém laně mezi všemi blízkovýchodními hráči a velmocemi.

Kupříkladu jakýkoliv vážnější konflikt mezi Izraelem a Íránem by buď donutil Rusko vybrat si stranu, což by nechtělo, nebo by do regionu na pomoci Izraeli přišly Spojené státy, což by vedlo k obnovení jejich vlivu. V každém případě by byl ruský vliv potom v regionu umenšen. Dalším příkladem můžou být opravdu vážné boje mezi tureckou armádou a Asadem a jeho íránskými spojenci, například v provincii Idlib, které by také mohlo být pro Moskvu složité ukončit.

Při hodnocení ruského úspěchu a jeho dlouhodobé udržitelnosti je dobré pamatovat i na tyto příklady. Regionální velmoci mají svoje agendy, kterých se drží, a ze kterých nehodlají slevit a Rusko. Především když se jedná o národní a kritické bezpečnostní zájmy, což není překvapivé v regionu s takovým množstvím konfliktů a zbraní, že se o ně starají a nehodlají z nich slevit. Rusové jsou schopni dobře využívat chyb v jednání druhých, ale sami nemají dostatek sil, aby na více místech na Blízkém východě nastavovali agendu tak, jak se jim to podařilo v Sýrii. Ale jsou si vědomi, že jejich partneři Izrael, Turecko a Írán mají také svoji agendu, kterou se snaží prosazovat. Rusko je sice velkou velmocí Blízkého východu, ale ne takovou, aby mohlo tyto velmoci naprosto omezovat.

Z pohledu toho, co akcentoval Primakov v rámci, jeho konceptu multipolarity, vyvažování, zamezování unilaterálními kroky Západu a především Spojených států, akcentování role OSN a Rady bezpečnosti, a budování Ruska jako velmoci, se Moskvě v Sýrii podařilo dost.

Dle DT i dalších (KOHO) se Sýrie stala zdrojem ruského návratu na pozici globální velmoci, která se nebojí prosazovat svoje zájmy daleko za svými hranicemi. Na Blízkém východě měla Moskva dobrou pozici vytvořenou kontakty ze sovětských dob i z ekonomického zahraniční politiky Vladimíra Putina k tomu, aby mohla mluvit se všemi relevantními hráči v regionu, což jí potom pomáhalo pomocí těchto aktérů omezovat manévrovací prostor

Spojených států. Vojensky i diplomaticky se Moskvě podařilo zastavit vlnu arabského jara a revolucí.

V případě Sýrie je mnoho důvodů, proč nechtěla Moskva nechat Asada padnout, nicméně z těch dílčích důvodů se potom skládá i ten větší obrázek toho, že na konci se jim podařilo získat velmocenské postavení za relativně malou cenu a posílili svůj vliv, který potom mohli ze Sýrie projektovat dále na Blízkém východě, Středomoří i v Africe.

V rámci Blízkého východu se Moskvě podařilo stavět na předchozí politice Primakova a Putina a skrze příležitost, která se Moskvě naskytlá po arabském jaru. Díky chybám Západu při jeho řešení a díky deklarovanému odchodu Spojených států z regionu, se Rusko prosadilo jako regionální mediátor. Rusko bylo schopné se navzdory složité situaci mezi bojujícími stranami v Sýrii a protichůdnými zájmy regionálních velmocí s každou z nich ustanovit partnerství, byť někdy jen taktické. Rusko se tak díky tomu stalo respektovanou velmocí jak v regionu, tak i globálně.

ZÁVĚR

Práce si na základě svého předpokladu, že dnešní zahraniční politika Ruska za vlády prezident Vladimíra Putina se řídí a vychází z Primakovovy doktríny, myšlenek a koncepcí, a že na Blízkém východě to je dobře patrné, stanovila tyto otázky:

- 1. Jsou Primakovovy myšlenky týkající se zahraničněpolitické a bezpečnostní situace, jmenovitě otázka multipolarity, obsaženy v ruských strategických dokumentech po roce 2000?**
- 2. Pokud ano, podařilo se Rusku na Blízkém východě dosáhnout jejích cílů?**
 - a. Jaká je ruská pozice v regionu a vůči blízkovýchodním mocnostem k roku 2018?**
 - b. Jakou roli v tom hrála ruská intervence v Sýrii?**

První otázka má jasně kladnou odpověď. V ruských dokumentech od začátku vlády Vladimíra Putina, tedy od dokumentu z roku 2000 po poslední zkoumaný dokument z roku 2016, je zcela zřetelná myšlenka multipolarity a nastávajícího nového světového řádu, stejně jako toho, že Rusko má spolupracovat s jinými centry moci na jeho budování a zabránit Spojeným státům v podnikání unilaterálních kroků, které ničí legitimitu OSN a Rady bezpečnosti. V průběhu doby je na dokumentech vidět, že Rusko jedná mnohem suverénněji díky tomu, jak se mu podařilo obnovit svoji ekonomickou sílu oproti začátku Putinovy vlády.

I druhá otázka má kladnou odpověď. Rusku se opravdu podařilo obnovit svoji globální moc a význam právě skrze Blízký východ a zastavení a vybalancování vlivu Spojených států v oblasti. A to i díky spolupráci či manipulaci regionálních velmocí. Z analýzy je patrné, že Rusko v prvním období Putinovy vlády zvolilo budování multipolarity skrze ekonomické a diplomatické vztahy a v dalším období se mu podařilo díky válce v Sýrii na tyto velmoci uplatnit vliv, vytvořit páky, ale tak utužit spolupráci a ekonomické vazby, díky kterým se mu podařilo vyšachovat Spojené státy z pozice dominantní velmoci v regionu. Rusku se to podařilo především díky syrské občanské válce, která signalizovala omezení amerického vlivu na Blízkém východě.

Sýrie byla pro prosazení Ruska klíčová. Jak bylo řečeno, do tohoto konfliktu Rusko mohlo vstoupit z mnoha rozličných důvodů, které se ale Rusku podařilo částečně naplnit, tak ve výsledku se díky Sýrii a jejímu vlivu na sousední země Rusko na Blízkém východě pořádně prosadilo. Jak bylo ukázáno, Rusko obratně a rozhodně využilo

chyb, které Západ v Sýrii udělal, ale stejně tak bylo silné ruské rozhodnutí nedopustit v Sýrii druhou Libyi a nepřijít o svůj vliv.

Mezi velmocemi na Blízkém východě, a především v syrském dějišti, se Rusko ustanovilo jako mediátor jejich sporů a napětí. Rusko si vytvořilo úzké kontakty a páky na všechny aktéry v regionu a je díky tomu schopno částečně usměrňovat jejich chování a řešit vzniklé krize. Díky tomu se mu od nich dostává velmocenského uznání. Na základě analýzy bylo ale také zjištěno, jaké jsou limity této ruské pozice. Je to rozhodné chování jedné z těchto velmocí jít od konfliktu s druhou, nebo vojenský návrat Spojených států do regionu.

Multipolarita a Primakovovy koncepty jsou velice jemnou strategií na vytváření spojení a vlivu. Tyto aliance a partnerství se mohou rozpadnout, ale i tak je tento levný přístup poměrně efektivní strategií a Rusku se díky němu rozhodně daří hrát vyšší ligu globální velmocí. Rusko je schopné díky své kontrole jednoho konfliktu ovlivňovat dění a rozložení sil v širším regionu.

ZDROJE

Použité v textu

- Andrei P. Tsygankov, *Russia's Foreign Policy_ Change and Continuity in National Identity* (London: Rowman & Littlefield, 2015).
- Anna Borshchevskaya, *Putin's War in Syria_ Russian Foreign Policy and the Price of America's Absence* (London: I.B. Tauris, 2021).
- Bobo Lo, *Russia and the New World Disorder* (London: The Royal Institute of International Affairs, 2015),
- Dimitar Bechev, Nicu Popescu, Stanislav Secieru, eds., *Russia Rising_ Putin's Foreign Policy in the Middle East and North Africa* (Paris, European Institute for Security Studies, 2021)
- X_Kardaş, Ş. (2012). Turkey-Russia Energy Relations. *International Journal_Canada's Journal of Global Policy Analysis*, 67(1), 81–100.
- Pihla Bernier, „Yevgeny Primakov's Operational Code and Russian Foreign Policy“ (Magisterská diplomová práce, University of Tampere, 2018), , 82.
- Clément Therme, „The Russian-Iran Partnership in a Multipolar World,“ *IFRI, Russia NEI Reports* 37, (březen 2022), https://www.ifri.org/sites/default/files/atoms/files/therme_russian_iran_partnership_2022.pdf.
- Vyacheslav Nikonov, „Back to the Concert,“ *Russia in Global Affairs* (článek), 1. prosince 2002, <https://eng.globalaffairs.ru/articles/back-to-the-concert/>
- Martin A. Smith, „Russia and multipolarity since the end of the Cold War,“ *East European Politics* 29, č.1, (2013): 36-51, doi: 10.1080/21599165.2013.764481.
- Mariya Y. Omelicheva, „Russia's Foreign Policy toward Iran: A Critical Geopolitics Perspective,“ *Journal of Balkan and Near Eastern Studies* 14, č. 3 (2012): 331-344, doi: 10.1080/19448953.2012.720777
- William C. Wohlforth, „The Stability of a Unipolar World,“ *International Security* 24, č. 1 (1999): 5–41.
- Deborah Welch Larson, Alexei Shevchenko, „Status Seekers_Chinese and Russian Responses to U.S. Primacy,“ *International Security* 34, č. 4 (2010): 63-95.
- Vít Beneš, Petr Drulák eds., *Metodologie výzkumu politiky* (Praha, SLON, 2020).
- Jan Hendl, *Kvalitní výzkum: Základní metody a aplikace* (Praha: Portál 2005).

- „Military Doctrine of the Russian Federation,“ Committee on International Affairs of the State Duma, 25. prosince 2014, <https://interkomitet.com/foreign-policy/basic-documents/military-doctrine-of-the-russian-federation/>.
- „Russia’s National Security Strategy to 2020,“ Committee on International Affairs of the State Duma, 12. května 2009, <https://interkomitet.com/foreign-policy/basic-documents/russia-s-national-security-strategy-to-2020/>.
- „The Foreign Policy Concept of the Russian Federation,“ 12. ledna 2008, <http://en.kremlin.ru/supplement/4116>.
- „English translation of the 2015 Russian National Security Strategy,“ Russia Matters, <https://www.russiamatters.org/node/21421>.
- „Russia’s Military Doctrine,“ Arms Control Association <https://www.armscontrol.org/act/2000-05/russias-military-doctrine>.
- „Foreign Policy Concept of the Russian Federation (approved by President of the Russian Federation Vladimir Putin on November 30, 2016),“ Committee on International Affairs of the State Duma, 1. prosince 2016, <https://interkomitet.com/foreign-policy/basic-documents/foreign-policy-concept-of-the-russian-federation-approved-by-president-of-the-russian-federation-vladimir-putin-on-november-30-2016/>.
- „Concept of the Foreign Policy of the Russian Federation,“ Embassy of the Russian Federation in the Kingdom of Thailand, 18. února 2013, <https://thailand.mid.ru/en/concept-of-the-foreign-policy-of-russia>.
- „Военная доктрина Российской Федерации,“, 5. února 2010, <http://kremlin.ru/supplement/461>.
- „Указ Президента Российской Федерации от 17.12.1997 г. № 1300,“ <http://www.kremlin.ru/acts/bank/11782>.
- „The Foreign Policy Concept Of The Russian Federation,“ 28. června 2000, <https://www.bits.de/EURA/russia052800.pdf>.
- „Указ Президента Российской Федерации от 10.01.2000 г. № 24 - О Концепции национальной безопасности Российской Федерации,“ <http://www.kremlin.ru/acts/bank/14927>.

Všechny zdroje

- Affairs, 2003).
- David Cadier, Margot Light, eds., „Russia’s Foreign Policy_ Ideas, Domestic Politics and External Relations,“ Palgrave Macmillan UK (2015), doi: 10.1057/9781137468888
- Luke Bartz, „Russian-Syrian Relations: Past and Present,“ (March 9, 2016) https://shareok.org/bitstream/handle/11244.46/79/9%20Russian%20and%20Syria%20Mar0916_Final_Luke%20Bartz.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Alexei Vassiliev, *Russia’s Middle East Policy: From Lenin to Putin* (New York: Routledge, 2018)
- Anna Borshchevskaya, *Putin’s War in Syria_ Russian Foreign Policy and the Price of America’s Absence* (London: I.B. Tauris, 2021).
- Bobo Lo, *Axis of Convenience_ Moscow, Beijing, and the New Geopolitics* (London: The Royal Institute of International Affairs, 2008).
- Bobo Lo, *Russia and the New World Disorder* (London: The Royal Institute of International Affairs, 2015),

- Nicu Popescu, Stanislav Secieru eds., *Russia's Return to the Middle East_Building sandcastles* (Paris, European Institute for Security Studies, 2018), https://www.iss.europa.eu/sites/default/files/EUISSFiles/CP_146.pdf
- Dimitar Bechev, Nicu Popescu, Stanislav Secieru, eds., *Russia Rising_ Putin's Foreign Policy in the Middle East and North Africa* (Paris, European Institute for Security Studies, 2021)
- Dmitri Trenin, „Russia's Policy in the Middle East: Prospects for Consensus and Conflict with the United States,“ *The Century Foundation* (2010), https://carnegieendowment.org/files/trenin_middle_east.pdf
- Yevgeny M. Primakov, *A World Challenged: Fighting Terrorism in the Twenty-First Century* (Washington: The Nixon Center, 2004).
- Ekaterina Stepanova, „Russia's Foreign and Security Policy in the Middle East: Entering the 2020s,“ *Instituto Affari Internazionali* 20, č. 16 (červen 2020), <https://www.iai.it/sites/default/files/iaip2016.pdf>.
- Vadim Kononenko, „From Yugoslavia to Iraq: Russia's Foreign Policy and the Effects of Multipolarity,“ *The Finnish Institute of International Affairs, Upi working Papers* 42, (2003), <https://www.files.ethz.ch/isn/14440/WP42.pdf>.
- Yevgeny Primakov, *Russian Crossroads: Toward the New Millennium* (London: Tale University Press, 2004).
- Nikolay Kozhanov, „Russian Policy Across the Middle East Motivations and Methods,“ *RUSI, Russia and Eurasia Programme* (únor 2018), <https://www.chathamhouse.org/sites/default/files/publications/research/2018-02-21-russian-policy-middle-east-kozhanov.pdf>.
- James Sladden et al., „Russian Strategy in the Middle East,“ *RAND Corporation* (2017), https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/perspectives/PE200/PE236/RAND_PE236.pdf.
- Becca Wasser, „The Limits of Russian Strategy in the Middle East,“ *RAND Corporation* (listopad 2019), https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/perspectives/PE300/PE340/RAND_PE340.pdf.
- Samuel Charap et al., *Russian Grand Strategy: Rhetoric&Reality* (Santa Monica, CA: RAND Corporation, 2021), https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research_reports/RR4200/RR4238/RAND_RR4238.pdf.
- Alexey Malashenko, „Russia and the Arab Spring,“ *Carnegie Moscow Center* (říjen 2013), https://carnegieendowment.org/files/russia_arab_spring2013.pdf.
- Theodore Karasik, Stephen Blank, eds., *Russia in the Middle East online* (Washington: The Jamestown Foundation, prosinec 2018), <https://jamestown.org/wp-content/uploads/2018/12/Russia-in-the-Middle-East-online.pdf?x87069>
- Igor Delanoe, „Russia-Israel: Syria, a new structural challenge of Israeli-Russian relations,“ *Foundation pour la Recherche Strategique* (červen 2019), <https://www.frstrategie.org/sites/default/files/documents/programmes/observatoire-du-monde-arabo-musulman-et-du-sahel/publications/en/201916.pdf>
- Stephen Blank, „After Primakov: The Evolving Context of Russian National Security Policy,“ *Cahiers du Monde russe* 40. č. 4 (říjen – prosinec 1999): 695-721, https://www.researchgate.net/profile/Stephen-Blank-2/publication/250243580_After_Primakov_The_evolution_of_Russian_national_security_policy

[rity_policy/links/592c54d70f7e9b9979b06fe3/After-Primakov-The-evolving-context-of-Russian-national-security-policy.pdf](https://www.iiste.org/Journals/index.php/JEDS/article/view/13882/14136)

- Burcu Y. Tiftikçigil, Çağla G. Yesevi, „Energy Relations between Turkey and Russia: Conflict In Energy Projects,” *Journal of Economics and Sustainable Development* 5, č. 12 (2014), <https://www.iiste.org/Journals/index.php/JEDS/article/view/13882/14136>.
- Yevgeny Primakov, *Russia and the Arabs: Behind the Scenes in the Middle East from the Cold War to the Present* (New York: Basic Books, 2009).
- Şaban Kardaş, „Turkey-Russia Energy Relations,” *International Journal Canada’s Journal of Global Policy Analysis* 67, č. 1, (zima 2011-2012): 81-100.
- Susan Turner, „Russia, China and a Multipolar World Order: The Danger in the Undefined,” *Asian Perspective* 33, č. 1 (2009): 159-184, doi: 10.1353/apr.2009.0029.
- Pihla Bernier, „Yevgeny Primakov’s Operational Code and Russian Foreign Policy“ (Magisterská diplomová práce, University of Tampere, 2018), , 82.
- Ray Silvius, „Russian State Visions of World Order and the Limits to Universal Liberalism“ (Doktorská dizertační práce, Carleton University, 2012).
- Clément Therme, „The Russian-Iran Partnership in a Multipolar World,” *IFRI, Russia NEI Reports* 37, (březen 2022), https://www.ifri.org/sites/default/files/atoms/files/therme_russian_iran_partnership_2022.pdf.
- Eugene Rumer, „A Way Forward for Obama and Putin in Syria,” *Carnegie Endowment for International Peace* (článek), 7. října 2015, <https://carnegieendowment.org/2015/10/07/way-forward-for-obama-and-putin-in-syria-pub-61533>
- Marc Pierini, „Assadland, a Russian Protectorate,” *Carnegie Endowment for International Peace* (článek), 22. září 2015, <https://carnegieeurope.eu/2015/09/22/assadland-russian-protectorate-pub-61358>.
- Marc Pierini, „Can Russia and the West End Syria's Chaos?” *Carnegie Endowment for International Peace* (článek), 14. května 2013, <https://carnegieeurope.eu/2013/05/14/can-russia-and-west-end-syria-s-chaos-pub-51770>.
- Yezid Sayigh, „How Far is Russia Willing to go in Syria?” *Carnegie Endowment for International Peace* (článek), 11. ledna 2017, <https://carnegie-mec.org/2017/01/11/how-far-is-russia-willing-to-go-in-syria-pub-67676>.
- Michael Young, „More Power to Putin,” *Carnegie Endowment for International Peace* (rozhovor), 710. června 2020, <https://carnegie-mec.org/diwan/82034>.
- Nikolay Kozhanov, „No Changes in Moscow’s Stance on Syria,” *Carnegie Endowment for International Peace* (článek), 10. září 2015, <https://carnegiemoscow.org/2015/09/10/no-changes-in-moscow-s-stance-on-syria-pub-61264>.
- Dmitri Trenin, „Putin’s Plan for Syria,” *Carnegie Endowment for International Peace* (článek), 13. prosince 2017, <https://carnegiemoscow.org/2017/12/13/putin-s-plan-for-syria-pub-75001>.
- Yezid Sayigh, „Putin’s Russian Roulette Diplomacy in Syria,” *Carnegie Endowment for International Peace* (článek), 16. října 2015, <https://carnegie-mec.org/2015/10/16/putin-s-russian-roulette-diplomacy-in-syria-pub-61596>.
- Pavel Koshkin, Alexey Malashenko, „Russia Faces Tough Choices on What to Do With Syria and ISIS,” *Carnegie Endowment for International Peace* (článek), 15. června 2015, <https://carnegiemoscow.org/2015/06/15/russia-faces-tough-choices-on-what-to-do-with-syria-and-isis-pub-60395>.

- Michael Young, „Russia in the Middle,“ *Carnegie Endowment for International Peace* (rozhovor), 4. června 2018, <https://carnegie-mec.org/diwan/76494>.
- Matthew Rojansky, „Russia Prepares for a Syria Without Assad,“ *Carnegie Endowment for International Peace* (rozhovor), 24. března 2012, <https://carnegieendowment.org/2012/03/24/russia-prepares-for-syria-without-assad-pub-47644>
- Dmitri Trenin, Pavel Koshkin, „Russia Will Get Stuck in Syria for a Long Time,“ *Carnegie Endowment for International Peace* (článek), 24. února 2018, <https://carnegiemoscow.org/2018/02/24/russia-will-get-stuck-in-syria-for-long-time-pub-75640>.
- Yezid Sayigh, „Russia, Iran, and Hezbollah in Syria: Win Today, Lose Tomorrow,“ *Carnegie Endowment for International Peace* (článek), 2. června 2016, <https://carnegie-mec.org/2016/06/02/russia-iran-and-hezbollah-in-syria-win-today-lose-tomorrow-pub-63694>
- Dmitri Trenin, „Russia's Line in the Sand on Syria,“ *Carnegie Endowment for International Peace* (článek), 5. února 2012, <https://carnegiemoscow.org/2012/02/05/russia-s-line-in-sand-on-syria-pub-47096>.
- Dmitri Trenin, „Russia's Comeback Isn't Stopping With Syria,“ *Carnegie Endowment for International Peace* (článek), 12. listopadu 2019, <https://carnegiemoscow.org/2019/11/12/russia-s-comeback-isn-t-stopping-with-syria-pub-80322>.
- Dmitri Trenin, „Russia's Interests in Syria,“ *Carnegie Endowment for International Peace* (článek), 9. červen 2014, <https://carnegiemoscow.org/2014/06/09/russia-s-interests-in-syria-pub-55831>.
- Alexey Malashenko, „Russia's Policy in the Middle East and the Fight Against Extremism,“ *Carnegie Endowment for International Peace* (článek), 29. října 2014, <https://carnegiemoscow.org/2014/10/28/russia-s-policy-in-middle-east-and-fight-against-extremism-pub-57043>.
- Dmitri Trenin, „Russia's Position on Syria Is All About Constraining America,“ *Carnegie Endowment for International Peace* (článek), 12. září 2013, <https://carnegiemoscow.org/2013/09/12/russia-s-position-on-syria-is-all-about-constraining-america-pub-52976>.
- Dmitri Trenin, „Russia's Syrian Stance Reasoned but Politically Costly,“ *Carnegie Endowment for International Peace* (článek), 5. února 2012, <https://carnegiemoscow.org/2012/02/05/russia-s-syrian-stance-reasoned-but-politically-costly-pub-47100>.
- Dmitri Trenin, „Syria Could Unite Russia and China Against the U.S.,“ *Carnegie Endowment for International Peace* (článek), 6. června 2012, <https://carnegiemoscow.org/2012/06/08/syria-could-unite-russia-and-china-against-u.s-pub-48459>
- Dmitri Trenin, „The Mythical Alliance_ Russia's Syria Policy,“ *Carnegie Endowment for International Peace* (článek), 12. února 2013, <https://carnegiemoscow.org/2013/02/12/mythical-alliance-russia-s-syria-policy-pub-50909>
- Vyacheslav Nikonov, „Back to the Concert,“ *Russia in Global Affairs* (článek), 1. prosince 2002, <https://eng.globalaffairs.ru/articles/back-to-the-concert/>
- Yevgeny Primakov, „A World Without Superpowers,“ *Russia in Global Affairs* (článek), 15. září 2003, <https://eng.globalaffairs.ru/articles/a-world-without-superpowers/>.

- Vladislav Inozemtsev, „Rethinking the New World Order,“ *Russia in Global Affairs* (článek), 1. prosince 2003, <https://eng.globalaffairs.ru/articles/rethinking-the-new-world-order/>.
- Yuri Baluyevsky, „Strategic Stability in a Globalized World,“ *Russia in Global Affairs* (článek), 1. prosince 2003, <https://eng.globalaffairs.ru/articles/strategic-stability-in-a-globalized-world/>.
- Sergei A. Karaganov, „The Chances and Challenges of the New World,“ *Russia in Global Affairs* (článek), 17. května 2003, <https://eng.globalaffairs.ru/articles/the-chances-and-challenges-of-the-new-world/>.
- Sergei Ivanov, „Russia’s Geopolitical Priorities and Armed Forces,“ *Russia in Global Affairs* (článek), 17. února 2004, <https://eng.globalaffairs.ru/articles/russias-geopolitical-priorities-and-armed-forces/>.
- Recep Tayyip Erdogan, „A Broad View of the “Broader Middle East”,“ *Russia in Global Affairs* (článek), 10. srpna 2004, <https://eng.globalaffairs.ru/articles/a-broad-view-of-the-broader-middle-east/>.
- Yevgeny Satanovsky, „A New Middle East,“ *Russia in Global Affairs* (článek), 30. července 2005, <https://eng.globalaffairs.ru/articles/a-new-middle-east/>.
- Naiem A. Sherbiny, „Can Russia and Germany Save the Middle East,“ *Russia in Global Affairs* (článek), 9. února 2005, <https://eng.globalaffairs.ru/articles/can-russia-and-germany-save-the-middle-east/>.
- Sergei V. Lavrov, „Democracy, International Governance, and the Future World Order,“ *Russia in Global Affairs* (článek), 9. února 2005, <https://eng.globalaffairs.ru/articles/democracy-international-governance-and-the-future-world-order/>.
- Yevgeny Primakov, „The United Nations: Challenges of Our Time,“ *Russia in Global Affairs* (článek), 9. února 2005, <https://eng.globalaffairs.ru/articles/the-united-nations-challenges-of-our-time/>.
- Sergei V. Lavrov, „Containing Russia: Back to the Future,“ *Russia in Global Affairs* (článek), 18. listopadu 2007, <https://eng.globalaffairs.ru/articles/containing-russia-back-to-the-future/>.
- Alexey Arbatov, „Is a New Cold War Imminent,“ *Russia in Global Affairs* (článek), 8. srpna 2007, <https://eng.globalaffairs.ru/articles/is-a-new-cold-war-imminent/>.
- Fyodor A. Lukyanov, „Multipolarity to Oppose the Cold War,“ *Russia in Global Affairs* (článek), 13. května 2007, <https://eng.globalaffairs.ru/articles/multipolarity-to-oppose-the-cold-war/>.
- „Russia Looks to the Orient,“ *Russia in Global Affairs* (článek), 15. května 2007, <https://eng.globalaffairs.ru/articles/russia-looks-to-the-orient/>.
- Alexander V. Lukin, „The Shanghai Cooperation Organization: What Next,“ *Russia in Global Affairs* (článek), 8. srpna 2007, <https://eng.globalaffairs.ru/articles/the-shanghai-cooperation-organization-what-next/>.
- Alexander V. Lukin, „From a Post-Soviet to a Russian Foreign Policy,“ *Russia in Global Affairs* (článek), 16. listopadu 2008, <https://eng.globalaffairs.ru/articles/from-a-post-soviet-to-a-russian-foreign-policy/>.
- Alexander Aksenyonok, „Paradigm Change in Russian Foreign Policy,“ *Russia in Global Affairs* (článek), 16. listopadu 2008, <https://eng.globalaffairs.ru/articles/paradigm-change-in-russian-foreign-policy/>.
- Sergei V. Lavrov, „Russia and the World in the 21st Century,“ *Russia in Global Affairs* (článek), 9. srpna 2008, <https://eng.globalaffairs.ru/articles/russia-and-the-world-in-the-21st-century/>.
- Alexei Vlassov, „The End of Multi-Vector Policies,“ *Russia in Global Affairs* (článek), 16. listopadu 2008, <https://eng.globalaffairs.ru/articles/the-end-of-multi-vector-policies/>.

- Alexander V. Lukin, „Russia to Reinforce the Asian Vector,“ *Russia in Global Affairs* (článek), 7. června 2009, <https://eng.globalaffairs.ru/articles/russia-to-reinforce-the-asian-vector/>.
- Simon Tay, Aaron Chod, „From the End of the Cold War into a New Era of Relations,“ *Russia in Global Affairs* (článek), 29. prosince 2011, <https://eng.globalaffairs.ru/articles/from-the-end-of-the-cold-war-into-a-new-era-of-relations/>.
- Pavel Salin, „Russia and Asia, or Russia within Asia,“ *Russia in Global Affairs* (článek), 24. září 2011, <https://eng.globalaffairs.ru/articles/russia-and-asia-or-russia-within-asia/>.
- Igor Ivanov, „What Diplomacy Does Russia Need in the 21st Century,“ *Russia in Global Affairs* (článek), 29. prosince 2011, <https://eng.globalaffairs.ru/articles/the-bears-new-strategy/>.
- Pyotr Stegny, „A Greater Middle East Spring Or War,“ *Russia in Global Affairs* (článek), 25. března 2012, <https://eng.globalaffairs.ru/articles/a-greater-middle-east-spring-or-war/>.
- Igor A. Zevelev, „A New Realism for the 21st Century,“ *Russia in Global Affairs* (článek), 28. prosinec 2012 <https://eng.globalaffairs.ru/articles/the-middle-east-ala-versailles-or-ala-westphalia/>.
- Kayhan Barzegar, „A Turning Point in the Middle East Geopolitics,“ *Russia in Global Affairs* (článek), 24. června 2012, <https://eng.globalaffairs.ru/articles/a-turning-point-in-the-middle-east-geopolitics//>.
- Pyotr Stegny, „The Middle East a’la Versailles or a’la Westphalia,“ *Russia in Global Affairs* (článek), 28. prosince 2012, <https://eng.globalaffairs.ru/articles/the-middle-east-ala-versailles-or-ala-westphalia/>.
- Mark Katz, „Moscow and the Middle East: Repeat Performance,“ *Russia in Global Affairs* (článek), 7. října, <https://eng.globalaffairs.ru/articles/moscow-and-the-middle-east-repeat-performance/>.
- Andrei A. Sushentsov, „New Contours of U.S. Foreign Policy,“ *Russia in Global Affairs* (článek), 26. prosince 2013, <https://eng.globalaffairs.ru/articles/new-contours-of-u-s-foreign-policy/>.
- Evgeny Vinokurov, „Pragmatic Eurasianism,“ *Russia in Global Affairs* (článek), 30. června 2013, <https://eng.globalaffairs.ru/articles/pragmatic-eurasianism/>.
- William Wohlforth, „The Return of Realpolitik,“ *Russia in Global Affairs* (článek), 19. června 2015, <https://eng.globalaffairs.ru/articles/the-return-of-realpolitik/>.
- Alexey Arbatov, „Collapse of the World Order,“ *Russia in Global Affairs* (článek), 23. září 2014, <https://eng.globalaffairs.ru/articles/collapse-of-the-world-order/>.
- Sergey Minasyan, „The Syrian Gambit,“ *Russia in Global Affairs* (článek), 13. prosince 2015, <https://eng.globalaffairs.ru/articles/the-syrian-gambit/>.
- Andrei P. Tsygankov, „Towards a New Strategy of Civilizational Concentration,“ *Russia in Global Affairs* (článek), 6. června 2017, <https://eng.globalaffairs.ru/articles/towards-a-new-strategy-of-civilizational-concentration/>.
- Georgy Toloraya, „Two Heads of the Russian Eagle,“ *Russia in Global Affairs* (článek), 13. února 2017, <https://eng.globalaffairs.ru/articles/two-heads-of-the-russian-eagle/>.
- Sergei A. Karaganov, „On a Third Cold War,“ *Russia in Global Affairs* (článek), 15. září 2021, <https://eng.globalaffairs.ru/articles/on-a-third-cold-war/>.
- Evgeny Primakov, „Perception of Russia in the World,“ *Russia in Global Affairs* (článek), 15. dubna 2015, <https://eng.globalaffairs.ru/articles/perception-of-russia-in-the-world/>.
- Timofei V. Bordachev, „The Bear’s New Strategy,“ *Russia in Global Affairs* (článek), 15. září 2021, <https://eng.globalaffairs.ru/articles/the-bears-new-strategy/>.
- Allen C. Lynch, „The Evolution of Russian Foreign Policy in the 1990s,“ *Journal of Communist Studies and Transition Politics* 18, č. 1, (2002): 161-182, doi: 10.1080/13523270209696372.

- Martin A. Smith, „Russia and multipolarity since the end of the Cold War,“ *East European Politics* 29, č.1, (2013): 36-51, doi: 10.1080/21599165.2013.764481.
- Jeffrey Surovell, „Yevgenii Primakov: ‘Hard-Liner’ or Casualty of the Conventional Wisdom?“ *Journal of Communist Studies and Transition Politics* 21, č.2, (červen 2005): 23–247, doi: 10.1080=13523270500108741.
- Alec Rasizade, „A propos of the Georgian war: reflections on Russia’s revanchism in its near abroad,“ *Journal of Balkan and Near Eastern Studies* 11, č. 1 (březen 2009): 9-27, doi: 10.1080/19448950902724349.
- Mariya Y. Omelicheva, „Russia's Foreign Policy toward Iran: A Critical Geopolitics Perspective,“ *Journal of Balkan and Near Eastern Studies* 14, č. 3 (2012): 331-344, doi: 10.1080/19448953.2012.720777
- Moshe Ma’oz, „Strategic Upheavals in Mediterranean and Middle Eastern Countries since the Arab Spring,“ *Journal of Balkan and Near Eastern Studies* 18, č. 4 (2016): 352-360, doi: 10.1080/19448953.2016.1195982.
- Leonid Issaev, „Russia and the New Middle East,“ *Journal of Balkan and Near Eastern Studies* 23, č. 3 (2021): 423-442, doi: 10.1080/19448953.2021.1888245.
- Steffany Trofino, Alexander Nemets, „Russia_Tipping the Balance in the Middle East,“ *Journal of Slavic Military Studies*, 22 (2009): 367–382, doi: 10.1080/13518040902917990.
- Matthew Bouldin „The Ivanov Doctrine and Military reform: Reasserting Stability in Russia,“ *The Journal of Slavic Military Studies* 17, č. 4 (2004): 619-641, doi: 10.1080/13518040490519956.
- Emil A. Souleimanov, „Russia’s Policy in the Libyan Civil War: A Cautious Engagement,“ *Middle East Policy* 26, č. 2, (léto 2019): 95-103, doi: 10.1111/mepo.12424.
- Mark N. Katz, „Incessant Interest: Tsarist, Soviet and Putinist Mideast Strategies,“ *Middle East Policy* 27, č. 1 (jaro 2020): 141–152, doi:
- Emil A. Souleimanov, Namig Abbasov, „Why Russia Has Not (Yet) Won Over Syria And Libya,“ *Middle East Policy* 27, č. 2 (léto 2020): 81–93, doi:
- Samuel Ramani, „Russia and the UAE: An Ideational Partnership,“ *Middle East Policy* 27 č. 1 (jaro 2020): 125–140, doi:
- Emil A. Souleimanov, Valery Dzutsati, „Russia’s Syria War: A Strategic Trap,“ *Middle East Policy* 25, č. 2 (léto 2018): 42–50, doi:
- Hanna Notte, „Russia in Chechnya and Syria_Pursuit of Strategic Goals,“ *Middle East Policy* 23, č. 1 (jaro 2016): 59-74, doi:
- Emil A. Souleimanov, „Mission Accomplished: Russia’s Withdrawal from Syria,“ *Middle East Policy* 23, č. 2 (léto 2016): 108–118, doi:
- Emil A. Souleimanov, Katarina Petrylova, „Russia’s Policy toward the Islamic State,“ *Middle East Policy* 22, č. 3 (podzim 2015): 66-78, doi:
- Mark N. Katz, „Russia and the Conflict in Syria: Four Myths,“ *Middle East Policy* 20, č. 2 (léto 2013): 38–46, doi:
- Chas W. Freeman, Jr., „The Collapse of Order in the Middle East,“ *Middle East Policy* 21, č. 4 (zima 2014): 61-68, doi:
- F. Gregory Gause, III, Ian S. Lustick, „America and the Regional Powers in a Transforming Middle East,“ (léto 2012): 1-9, doi:
- Mark N. Katz, „Russia and Iran,“ *Middle East Policy* 19, č. 3, (podzim 2012): 54-64, doi:
- John Turner, „Great Powers as Client States in a Middle East Cold War,“ *Middle East Policy* 19, č.3 (podzim 2012): 124-134, doi:

- Chas W. Freeman, Jr., „The Arab Reawakening_Strategic Implications,“ *Middle East Policy* 18, č. 2 (léto 2011): 29-36, doi:
- Chas W. Freeman, Jr., „The Mess in the Middle East,“ *Middle East Policy* 18, č. 4 (zima 2011): 96-105, doi:
- Robert O. Freedman, „Russia, Israel and the Arab-Israeli Conflict: The Putin Years,“ *Middle East Policy* 17, č. 3 (zima 2011): 51-63, doi:
- Shibley Telhami, Robert E. Hunter, Mark N. Katz, Chas W. Freeman, Jr., „Major World Powers and the Middle East,“ *Middle East Policy* 16, č. 4 (zima 2009): 1-26, doi:
- James A. Russell, „Whither Regional Security in a World Turned Upside Down,“ *Middle East Policy* 14, č. 2 (léto 2007): 141-148, doi:
- Mohammed Ayoob, „The Midle East in 2025: Implications For U.S. Policy,“ *Middle East Policy* 13, č. 2 (léto 2007): 141-161, doi:
- Claude Salhani, „Syria at the Crossroads,“ *Middle East Policy* 10, č. 3 (podzim 2007): 136–143, doi:
- Nicholas Bonsor, „Partnership with Russia,“ *The RUSI Journal* 141, č. 5 (1996): 2-5, doi: 10.1080/03071849608446061.
- Jonathan Eyal, „Europe and Russia,“ *The RUSI Journal* 153, č. 5 (2008): 40-47, doi: 10.1080/03071840802521911.
- Brian Fall, „Whither Russia,“ *The RUSI Journal* 139, č. 4 (1994): 20–23, doi: 10.1080/03071849408445835.
- Jamie Gaskarth, „Strategy in a Complex World,“ *The RUSI Journal* 160, č. 6 (1994): 4-11, doi: 10.1080/03071847.2015.1122975.
- David Gore-Booth, „The Middle East: Future security structures — The way ahead,“ *The RUSI Journal* 136, č. 3 (1994): 38-39, doi: 10.1080/03071849108445532.
- Fred Halliday, „Resolving Middle East Conflicts,“ *The RUSI Journal* 146, č. 2 (2001): 15-21, doi: 10.1080/03071840108446622.
- Irina Isakova, „Relations with Russia_Go slow, don't spoil the illusion...,“ *The RUSI Journal* 144, č. 1 (1999): 29-31, doi: 10.1080/03071849908446349.
- Shashank Joshi, „REFLECTIONS ON THE ARAB REVOLUTIONS,“ *The RUSI Journal* 156, č. 2 (2001): 60-67, doi: 10.1080/03071847.2011.578833.
- Sarah Lain, „The Bear and the Dragon,“ *The RUSI Journal* 160, č. 1 (2015): 68-77, doi: 10.1080/03071847.2015.1022406.
- Mark Smith, „Anchoring Russia,“ *The RUSI Journal* 137, č. 2 (1992): 30-34, doi: 10.1080/03071849208445584.
- Steven E. Lobell, „The grand strategy of hegemonic decline: Dilemmas of strategy and finance,“ *Security Studies* 10, č. 1 (2000): 86-111, doi: 10.1080/09636410008429421.
- Thierry Balzacq, Peter Dombrowski a Simon Reich, „Is Grand Strategy a Research Program: A Review Essay,“ *Security Studies*, doi: 10.1080/09636412.2018.1508631.
- Alexander Cooley, „Ordering Eurasia: The Rise and Decline of Liberal Internationalism in the Post-Communist Space,“ *Security Studies* 28, č. 3 (2019): 588-613, doi: 10.1080/09636412.2019.1604988.
- Mark L. Haas, „Ideological Polarity and Balancing in Great Power Politics,“ *Security Studies* 23, č. 4 (2014): 715-753, doi: 10.1080/09636412.2014.964991.
- Michael Mastanduno, „Partner Politics: Russia, China, and the Challenge of Extending US Hegemony after the Cold War,“ *Security Studies* 28, č. 3 (2019): 479-504, doi: 10.1080/09636412.2019.1604984.

- Benjamin Miller, „Balance of Power or the State-to-Nation Balance: Explaining Middle East War-Propensity,” *Security Studies* 15, č. 4 (2006): 658-705, doi: 10.1080/09636410601184587.
- Carla Norrlof & William C. Wohlforth, „Raison de l’Hégémonie (The Hegemon’s Interest): Theory of the Costs and Benefits of Hegemony,” *Security Studies* 28, č. 3 (2019): 422-450, doi: 10.1080/09636412.2019.1604982.
- Steve Yetiv, „The Travails of Balance of Power Theory: The United States in the Middle East,” *Security Studies* 15, č. 1 (2006): 70-105, doi: 10.1080/09636410600666279.
- Geraint Alun Hughes, „Syria and the perils of proxy warfare,” *Small Wars & Insurgencies* 25, č. 3 (2014): 522-538, doi: 10.1080/09592318.2014.913542.
- George Joffé, „The Arab Revolution: Ten Lessons From the Democratic Uprising,” *Small Wars & Insurgencies* 24, č. 4 (2013): 762–764, doi: 10.1080/09592318.2013.857950.
- George Breslauer et al., „Russia at the End of Yel'tsin's Presidency,” *Post-Soviet Affairs* 16, č. 1 (2000): 1-32: doi: 10.1080/1060586X.2000.10641480.
- Elena Chebankova, „Russia’s idea of the multipolar world order: origins and main dimensions,” *Post-Soviet Affairs* 33, č. 3 (2017): 217-234: doi: 10.1080/1060586X.2017.1293394.
- Mark N. Katz, „On the Road: Russia and the Arabs – Still Miscommunicating,” *Middle East Quarterly* (březen 1995): 67-70, <https://www.meforum.org/243/on-the-road-russia-and-the-arabs>.
- Robert O. Freedman, „Russia's Middle East Ambitions,” *Middle East Quarterly* (září 1998): 31-40, <https://www.meforum.org/405/russias-middle-east-ambitions>
- Jiri Valenta a Leni Friedman Valenta, „Why Putin Wants Syria,” *Middle East Quarterly* (jaro 2016), <https://www.meforum.org/5876/why-putin-wants-syria>.
- Grigory Melamedov, „Russia's Entrenchment in Syria Moscow's Middle East Resurgence,” *Middle East Quarterly* (zima 2018), <https://www.meforum.org/7058/russia-entrenchment-in-syria>.
- Anna Borshchevskaya, „Russia's Goals Go beyond Damascus, Moscow's Middle East Resurgence,” *Middle East Quarterly* (zima 2018, <https://www.meforum.org/7057/russia-goals-go-beyond-damascus>.
- Leni Friedman Valenta a Jiri Valenta, „How Putin Is Winning in Syria,” *Middle East Quarterly* (léto 2020), <https://www.meforum.org/61032/how-putin-is-winning-in-syria>.
- Michael Mastanduno, „Preserving the Unipolar Moment: Realist Theories and U.S. Grand Strategy after the Cold War,” *International Security* 21, č. 4 (1997): 49-88
- William C. Wohlforth, „The Stability of a Unipolar World,” *International Security* 24, č. 1 (1999): 5–41.
- Deborah Welch Larson, Alexei Shevchenko, „Status Seekers_Chinese and Russian Responses to U.S. Primacy,” *International Security* 34, č. 4 (2010): 63-95.
- Michael McFaul, „Putin, Putinism, and the Domestic Determinants of Russian Foreign Policy,” *International Security* 45, č. 2 (2020): 95-139.
- Ray Silvius, „The Embedding of Russian State-Sanctioned Multipolarity in the Post-Soviet Conjunction,” *Globalizations* 13, č. 1 (2016): 1-15, doi: 10.1080/14747731.2015.1102944.
- Jakub M. Godzimirski, „Russian national security concepts 1997 and 2000: A comparative analysis,” *European Security* 9, č. 4 (2000): 73-91, doi: 10.1080/09662830008407473.
- Vít Beneš, Petr Drulák eds., *Metodologie výzkumu politiky* (Praha, SLON, 2020).
- Jan Hendl, *Kvalitní výzkum: Základní metody a aplikace* (Praha: Portál 2005).
- „Обстановка в Сирии и перспективы внутрисирийского диалога,” Министерство Иностранных Дел в Российской Федерации,

https://mid.ru/ru/foreign_policy/vnesnepolitieskoe-dos-e/krizisnoe-uregulirovanie-regional-nye-konflikty/obstanovka-v-sirii-i-perspektivy-vnutrisirijskogo-dialoga/.

- „Об участии России в межгосударственном объединении БРИКС,“ Министерство Иностранных Дел в Российской Федерации, https://mid.ru/ru/foreign_policy/vnesnepolitieskoe-dos-e/mezhdunarodnye-organizacii-i-forumy/deatelnost-briks-v-kontekste-zaversivsegosa-predsedatel-stva-rossii-v-etom-obedinenii/.
- „Российская Концепция коллективной безопасности в зоне Персидского залива,“ Министерство Иностранных Дел в Российской Федерации, https://mid.ru/ru/foreign_policy/vnesnepolitieskoe-dos-e/krizisnoe-uregulirovanie-regional-nye-konflikty/rossijskaya_kontsepsiya_kollektivnoy_bezopasnosti_v_zone_persidskogo_zaliva/.
- „Развитие ситуации в Ираке,“ Министерство Иностранных Дел в Российской Федерации, https://mid.ru/ru/foreign_policy/vnesnepolitieskoe-dos-e/krizisnoe-uregulirovanie-regional-nye-konflikty/razvitie-situacii-v-irake/.
- „О ходе выполнения Совместного всеобъемлющего плана действий по обеспечению мирного характера иранской ядерной программы,“ Министерство Иностранных Дел в Российской Федерации, https://mid.ru/ru/foreign_policy/vnesnepolitieskoe-dos-e/krizisnoe-uregulirovanie-regional-nye-konflikty/o-hode-vypolnenia-sovmestnogo-vseobemlusego-plana-dejstvij-po-obespeceniu-mirnogo-haraktera-iranskoj-adernoj-programmy/.
- „О позиции России по ближневосточному урегулированию,“ Министерство Иностранных Дел в Российской Федерации, https://mid.ru/ru/foreign_policy/vnesnepolitieskoe-dos-e/krizisnoe-uregulirovanie-regional-nye-konflikty/o-pozicii-rossii-po-bliznevostocnomu-uregulirovaniu/.
- Maziar Motamedi, „What Iran’s membership of Shanghai Cooperation Organisation means,“ AlJazeera (článek) 19. září 2021., <https://www.aljazeera.com/news/2021/9/19/iran-shanghai-cooperation-organisation>.
- „Israel-Russia: a history of complex relations,“ France 24 (reportáž), 24. září 2018, <https://www.france24.com/en/20180924-israel-russia-history-complex-relations>.
- Susannah Cullinane, „Putin's popularity at record high, government-funded poll says,“ CNN (článek), 22 října 2015, <https://edition.cnn.com/2015/10/22/europe/russia-putin-poll/index.html>.
- „UN Documents for Syria: Security Council Resolutions,“ Security Council Report, https://www.securitycouncilreport.org/un_documents_type/security-council-resolutions/?ctype=Syria&cctype=syria,

Teze Diplomové práce

ZÁVĚREČNÉ TEZE MAGISTERSKÉ PRÁCE NMTS

Závěrečné teze student odevzdává ke konci Diplomního semináře III jako součást magisterské práce a tyto teze jsou spolu s odevzdáním magisterské práce do SIS předpokladem udělení zápočtu za tento seminář.

Jméno:

Josef Rauwolf

E-mail:

80248152@fsv.cuni.cz

Specializace (uved'te zkratkou)*:

RES

Semestr a školní rok zahájení práce:

Letní semestr 2018-2019

Semestr a školní rok ukončení práce:

Letní semestr 2021-2022

Vedoucí diplomového semináře:

doc. PhDr. Luboš Švec, CSc.

Vedoucí práce:

Mgr. Karel Svoboda, Ph.D.

Název práce:

Pilíře blízkovýchodní politiky Ruské federace: Primakovova doktrína

Charakteristika tématu práce (max 10 řádek):

Ruská federace se usilovně snaží obnovit své velmocenské postavení, které země ztratila v devadesátých letech po rozpadu SSSR. Jednou z oblastí, kde je ruský vliv znát a Rusko dnes aktivně vojensky i diplomaticky zasahuje je oblast Blízkého východu. Již po roce 1991 se Rusko snažilo oprostít od úzkého ideového pohledu komunistických stratégů doby Sovětského svazu a vybudovat nová spojenectví a partnerství napříč regionem, o což se zasadil především min. zahraničí a premiér Jevgenij Primakov. Změny nastaly ve vztahu k Izraeli, Turecku, Íránu i arabským monarchiím. Dnes za Putina Rusko pokračuje v rozvíjení těchto rozličných vztahů, přátelství a partnerství a po událostech let 2003/2011/2015 jeho přítomnost a vliv v regionu roste, častokrát na úkor USA. To je nejlépe vidět na vývoji syrské občanské války.

Vývoj tématu od zadání projektu do odevzdání práce (max. 10 řádek):

Koncept práce nedoznal od jejího zadání větších změn.

Struktura práce (hlavní kapitoly obsahu):

Úvod,

Konceptuální část – definování a teoretické ukotvení multipolarity a představení J. M. Primakova a jeho myšlenek a doktríny

Analytická část – analýza ruských strategických dokumentů, konceptů zahraniční politiky a vojenských doktrín

Případová studie – popis a analýza ruské pozice na Blízkém východě a jeho vztahu s regionálními velmocemi před a po ruské intervenci v syrské občanské válce

Závěr

Hlavní výsledky práce (max. 10 řádek):

Práce dokázala, že Primakovova doktrína a myšlenka multipolarity je do dnes součástí ruského strategického uvažování a také zahraničněpolitických, strategických a bezpečnostních dokumentů. V případě Blízkého východu se Rusku daří touto politikou i řídit a dosahovat výsledků, které chtěl Primakov, tedy omezení vlivu Spojených států v regionu, rozvoj vztahů mezi Moskvou a regionálními velmocemi a posílení i uznání Ruska jako velmoci státy regionu.